

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 05.07.2000
KOM(2000)424 endelig

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN
TIL RÅDET**

**om kompendiet af politiske retningslinjer på specifikke samarbejdsområder eller
-sektorer, som skal godkendes af Fællesskabet i AVS/EF-Ministerrådet**

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN
TIL RÅDET**

**om kompendiet af politiske retningslinjer på specifikke samarbejdsområder eller
-sektorer, som skal godkendes af Fællesskabet i AVS/EF-Ministerrådet**

Partnerskabsaftalen mellem staterne i Afrika, Vestindien og Stillehavet og Det Europæiske Fællesskab og dets medlemsstater blev indgået i februar 2000. Den skal afløse Lomé-konventionen, som udløb den 29. februar 2000.

I den nye aftale foreslås der med hensyn til samarbejdsstrategierne en global tilgang til udvikling, hvor vægten lægges på mål og prioriteter. I modsætning til Lomé-konventionen, som indeholdt en detaljeret beskrivelse af bistandsområderne, har parterne besluttet at samle de mere detaljerede politiske retningslinjer i et kompendium af referencetekster, som skal vedtages af AVS/EF-Ministerrådet.

Disse tekster skal supplere, specificere eller udbygge de elementer, der allerede fremgår af hovedteksten til aftalen. De kan revideres og tilpasses af AVS/EF-Ministerrådet. Kompendiet vil blive ajourført i takt med udviklingen i samarbejdet.

Denne tilgang giver en fleksibilitet til løbende at justere de specifikke politiske retningslinjer på de forskellige samarbejdsområder, uden at bestemmelserne i aftaleteksten anfægtes.

Afgørelsen om godkendelsen af kompendiet har ikke retsvirkning efter artikel 300, stk. 2, afsnit 2, i EF-traktaten. Men med henblik på fastlæggelse af Fællesskabets holdning i AVS/EF-Rådet fremsender Kommissionen hermed et forslag til Rådets afgørelse og opfordrer det til at godkende det.

BILAG

Udkast til

AFGØRELSE TRUFFET AF AVS/EF-MINISTERRÅDET

om kompendiet af politiske retningslinjer på specifikke samarbejdsområder eller -sektorer

AVS/EF-MINISTERRÅDET HAR -

under henvisning til AVS/EF-aftalen, undertegnet i ... den ..., særlig artikel 20, og

ud fra følgende betragtninger:

- (1) Aftalen fastsætter, at målene for AVS/EU-udviklingssamarbejdet virkeliggøres på basis af integrerede strategier, som omfatter økonomiske, sociale, kulturelle, miljømæssige og institutionelle elementer, der skal være lokal ejendom. Samarbejdet danner dermed en sammenhængende, mulighedsskabende ramme for støtte af AVS-staternes egne udviklingsstrategier, som sikrer komplementaritet og samvirke mellem de forskellige elementer.
- (2) Der tages hensyn til integration af følgende emner eller tværgående emner på alle samarbejdsområder: kønsaspektet, miljøanliggender og udvikling af institutioner og kapacitetsopbygning. Der kan ydes EF-støtte på disse områder.
- (3) Ifølge ovennævnte artikel 20, stk. 3, indarbejdes de detaljerede bestemmelser vedrørende udviklingssamarbejds mål og -strategier, navnlig sektorpolitikker og -strategier, i et kompendium, der skal udgøre de praktiske retningslinjer for specifikke områder eller sektorer i samarbejdet. Kompendiets bestemmelser kan revideres, nyovervejes og/eller ændres af Ministerrådet på basis af en henstilling fra AVS/EF-Udvalget for Samarbejde med henblik på Udviklingsfinansiering.
- (4) AVS/EF-Ministerrådet skal træffe en afgørelse om godkendelse af ovennævnte kompendium -

TRUFFET FØLGENDE AFGØRELSE:

Artikel 1

Rådet godkender vedlagte kompendium af samarbejdsstrategier, der er omhandlet i AVS/EF-partnerskabsaftalen. Kompendiet berører ikke fortolkningen af bestemmelserne i AVS/EF-partnerskabsaftalen.

Artikel 2

Denne afgørelse træder i kraft på dagen for vedtagelsen.

Udfærdiget i

*På AVS/EF-Ministerrådets vegne
Formand*

BILAG

PARTNERSKABSÅFТАLE MELLEM MEDLEMMERNE AF GRUPPEN AF STATER I
AFRIKA, VESTINDIEN OG STILLEHAVET OG DET EUROPÆISKE FÆLLESSKAB
OG DETS MEDLEMSSTATER

Kompendium om samarbejdsstrategier

INDLEDNING	8
ØKONOMISK UDVIKLING	9
Udvikling af landbruget og i landdistrikterne.....	9
Udvikling af landdistrikterne	9
Fødevarerikkerhed.....	10
Landbrug.....	11
Husdyr	12
Skovbrug.....	13
Fiskeri	14
Transportudvikling	16
Industriel udvikling	17
Udvikling af mineralressourcer.....	18
Udvikling af energisektoren.....	20
Handels- og erhvervmæssig udvikling.....	22
Udvikling af handelen	22
Erhvervsudvikling	23
Redelig handelspraksis	25
Udvikling af servicesektoren	25

Søtransport.....	25
Lufttransport	26
Udvikling af turisme.....	27
Telekommunikations- og informationssamfundet	28
Udvikling på råvareområdet	30
SOCIAL OG MENNESKELIG UDVIKLING	30
Undervisning og uddannelse.....	30
Videnskabeligt, teknologisk og forskningsmæssigt samarbejde	31
Sundhed og ernæring.....	33
HIV/AIDS.....	35
Befolknings- og familieplanlægning.....	36
Kulturel udvikling	39
TEMATISKE OG TVÆRGÅENDE ANLIGGENDER.....	40
Kønsaspektet.....	40
Miljø	42
Udvikling af institutioner og styrkelse af kapacitet	44
HANDELSANLIGGENDER.....	46
Konkurrencepolitik.....	47
Beskyttelse af intellektuel ejendomsret	47
Standardisering og certificering	47
Sundhedsmæssige og plantesundhedsmæssige foranstaltninger	47
Handel og miljø.....	47
Handel og arbejdsstandarder.....	47

Forbrugerpolitik og beskyttelse af forbrugernes sundhed	47
PARTNERSKABETS AKTØRER.....	47
Orientering og høring af ikke-statslige aktører.....	47
Decentraliseret samarbejde	49

PARTNERSKABSAFTALE MELLEM MEDLEMMERNE AF GRUPPEN AF STATER I
AFRIKA, VESTINDIEN OG STILLEHAVET OG DET EUROPÆISKE FÆLLESSKAB
OG DETS MEDLEMSSTATER

Kompendium om samarbejdsstrategier

1. INDLEDNING

1. Dette dokument om samarbejdsstrategier giver detaljerede oplysninger om målene og de politiske og operationelle retningslinjer for specifikke samarbejdsområder eller -sektorer, som fastsat i artikel 20, stk. 3, i EF/AVS-partnerskabsaftalen. Disse retningslinjer vil blive udbygget og anvendt inden for rammerne af den integrerede tilgang for samarbejdsstrategierne som anført i aftalen og på basis af bestemmelserne om finansiering med henblik på udviklingssamarbejde.
2. Dokumentet vil blive ajourført under hensyntagen til samarbejdets løbende behov. De herunder angivne oplysninger kan revideres, suppleres og/eller ændres af Ministerrådet på basis af en henstilling fra AVS/EF-Udvalget for Samarbejde med henblik på Udviklingsfinansiering.
3. Dokumentet sigter ikke mod at give en udtømmende dækning af alle samarbejdsområder, og listen over emner og sektorer i den nuværende struktur er kun vejledende. Nye områder, der kan være af interesse for samarbejdsstrategierne, vil blive tilføjet.
4. Teksten er baseret på policy-dokumenter under løbende udvikling, herunder meddelelser fra Kommissionen og Rådets resolutioner, konklusioner og afgørelser samt policy-dokumenter fra AVS-Rådet. Selvom der ikke specifikt henvises til disse policy-dokumenter i denne første udgave af dokumentet, kan de efter behov regelmæssigt blive nævnt og debatteret af Ministerrådet.

2. ØKONOMISK UDVIKLING

2.1. Udvikling af landbruget og i landdistrikterne

2.1.1. Udvikling af landdistrikterne

5. Udvikling af landdistrikterne er et overordnet begreb, der omfatter de fleste politiske, økonomiske og sociale sektorer. Landdistrikternes sociale og økonomiske udvikling er af central betydning for en bæredygtig udvikling og udryddelse af fattigdommen. Samarbejdet vil derfor sigte mod at øge velfærden i landdistrikterne som et bidrag til en vedvarende fattigdomsbekæmpelse. Det skal fremme sektorpolitikker og -strategier for opnåelse af økonomisk vækst og retfærdig social udvikling baseret på en bæredygtig forvaltning af naturressourcer.
6. For at stimulere økonomien på landet og knytte den til de nationale udviklingsbestrebelse skal samarbejdet fokusere på at udvikle multisektorale strategier for landdistrikterne, som har til sigte at etablere strategiske rammer for decentraliseret planlægning og tildeling og forvaltning af ressourcer. Sådanne strategier skal forene de sociale, økonomiske og miljømæssige dimensioner ved udviklingen af landdistrikterne. For at få øget relevans og virkning skal de udarbejdes og gennemføres med deltagelse af modtagerne.
7. For at sikre, at det civile samfund på en meningsfuld måde kan deltage i den strategiske proces og øge kvindernes rolle, skal der ved udformningen og gennemførelsen af strategier gøres en indsats for at sikre, at der inkluderes passende foranstaltninger for bl.a. at fremme:
 - a) producenters og lokalsamfunds organisering, formåen og kapacitetsopbygning, så de kan blive aktive partnere i planlægnings- og gennemførelsesprocesserne;
 - b) kvindernes fulde deltagelse og anerkendelsen af deres aktive rolle som fuldgyldige partnere i produktionsprocessen i landdistrikterne og i den økonomiske udvikling;
 - c) tilstedeværelsen af og adgangen til sociale og økonomiske tjenester (herunder konsulenttjenester) i landdistrikter for såvel mænd som kvinder;
 - d) udviklingen af kapaciteten hos lokale og centrale forvaltninger, herunder uddannelse af personale;
 - e) en bæredygtig partcipatorisk forvaltning af fælles naturressourcer; og
 - f) en decentralisering af planlægningen og gennemførelsen af sektorbudgetter og en forbedring af den lokale kapacitet for at gøre forvaltningen af finansielle og menneskelige ressourcer mere effektiv og gennemsigtig.

2.1.2. Fødevarerikkerhed

8. Ved begrebet fødevarerikkerhed forstås, at der hele tiden forefindes tilstrækkelige mængder næringsrige fødevarer, og at familier og enkeltpersoner har adgang til disse. Opnåelse af fødevarerikkerhed er derfor et grundlæggende skridt i kampen mod fattigdom. Samarbejdet skal sigte mod at støtte politiske og institutionelle reformer og investeringer, som er nødvendige for at fremme den nationale og regionale fødevarerikkerhed, herunder spørgsmål i forbindelse med udviklingen af en tilstrækkelig krisestyringskapacitet.
9. Viften af foranstaltninger skal derfor omfatte:
 - støtte til udarbejdelse og gennemførelse af nationale og regionale fødevarerikkerhedsstrategier, som behandler adgang til og tilstedeværelse af fødevarer samt disses næringsværdi, og som sigter mod at øge AVS-staternes evne til at reagere på katastrofer og forbedre prognosticeringen af deres fødevarerforsyning;
 - støtte til at styrke makroøkonomiske og institutionelle rammer, der gør det muligt at opnå en bredt baseret og retfærdig indkomststigning;
 - sektorspecifikke fremgangsmåder for forbedring af økonomiske og sociale tjenester, om nødvendigt ledsaget af målrettede programmer for de fattige for at mindske deres sårbarhed; og
 - støtte til vandsikkerhed, navnlig bestræbelser for at forbedre en bæredygtig og retfærdig adgang til rent vand til sanitære, ernæringsmæssige og fremstillingsmæssige formål;
 - støtte til AVS-staternes bestræbelser for at øge fødevarerforsyningen ved at lette den nationale, regionale og interregionale handel med fødevarer og forbedre samordningen af politikker og strategier mellem de pågældende lande.
10. Samarbejdet skal fokusere på fødevarerikkerhedsforanstaltninger, der er økonomisk, teknisk, finansielt og miljømæssigt bæredygtige, og som solidt integrerer sammenhængende sektorpolitikker og -strategier.
11. For så vidt angår fødevarerhjælp træffes der afgørelse om foranstaltningerne eller de regler og kriterier for tildeling, som Fællesskabet har fastsat for alle modtagere af denne type bistand. Med forbehold af disse regler og Fællesskabets autonome beslutninger på området vil foranstaltningerne vedrørende fødevarerhjælp blive gennemført efter følgende retningslinjer:
 - a) bortset fra øjeblikkelige nødtilstande skal Fællesskabets fødevarerhjælp, der er en overgangsforanstaltning, indgå i AVS-staternes udviklingspolitikker og -strategier og være i overensstemmelse med nationale strategier for fødevarerikkerhed. Dette

indebærer, at der skal være sammenhæng mellem fødevarerhjælpen og de øvrige samarbejdsforanstaltninger;

- b) hvis de leverede produkter uddeles gratis, skal de bidrage til gennemførelse af ernæringsprogrammer, der især tager sigte på de udsatte befolkningsgrupper, eller gives som vederlag for arbejde, og der skal tages hensyn til handelen i de pågældende AVS-stater og i regionen;
- c) der kan foretages en flerårig planlægning af den fødevarerhjælp, der indgår i udviklingsprojekter eller -programmer eller i ernæringsprogrammer;
- d) de leverede produkter skal først og fremmest opfylde modtagernes behov. Der bør ved udvælgelsen heraf især tages hensyn til forholdet mellem omkostninger og specifik ernæringsværdi samt til følgerne af dette valg for forbrugsvanerne og til udviklingen af den indenlandske og regionale handel;
- e) når fødevarerestitutionen i en AVS-modtagerstat udvikler sig på en sådan måde, at det er ønskeligt helt eller delvis at lade fødevarerhjælpen afløse af aktioner, som har til formål at styrke den igangværende udvikling, gennemføres der alternative aktioner i form af finansiell og faglig bistand, i overensstemmelse med fællesskabsbestemmelserne på området. Aktionerne vedtages efter anmodning fra den pågældende AVS-stat; og
- f) for at stille produkter til rådighed, der svarer til forbrugernes vaner, fremskynde leveringen af produkter i forbindelse med nødhjælpsaktioner eller bidrage til at øge fødevarerens sikkerheden, skal indkøbene af produkter til fødevarerhjælp ske i modtagerlandet, i en anden AVS-stat eller i et andet udviklingsland, helst i samme geografiske område, eller i Fællesskabet.

12. Ved gennemførelsen af bestemmelserne i dette kapitel skal der især gøres en indsats for at hjælpe de mindst udviklede stater, indlandsstaterne og østaterne til at udnytte dette kapitels bestemmelser fuldt ud.

2.1.3. Landbrug

13. Udvikling af landbruget er fortsat et element af afgørende betydning for den økonomiske udvikling, idet landbruget stimulerer væksten i andre sektorer og bidrager betydeligt til at mindske fattigdommen både på landet og i byerne. Landbruget skal forblive rygraden i strategier, der sigter mod at forbedre velfærden på landet, forudsat at dets langsigtede bæredygtighed behandles gennem indførelse af en bæredygtig praksis for forvaltning af naturressourcer.

14. Hvor det er muligt, skal udviklingen af landbrugssektoren behandles gennem sektorprogrammer, dvs. programmer baseret på AVS-statens egen sammenhængende politik og strategi og udarbejdet med deltagelse af alle interesserede parter. Denne strategi skal tilvejebringe rammer for en samordning af statens og donorernes finansiering. Støtten til udførelsen og iværksættelsen af disse programmer skal lægge vægt på en decentraliseret planlægning og budgettering, finansforvaltning, formulering og planlægning af politikker, overvågning og på decentrale

evalueringssystemer. Når det ifølge bestemmelserne i denne aftale er muligt, ydes støtten gennem statsbudgettet.

15. Samarbejdet i landbrugssektoren rettes mod at støtte:

- udformning og gennemførelse af nationale politikker og strategier, der bl.a. fokuserer på en forbedret adgang til produktionsfaktorer (jord, vand, kreditter, råmaterialer osv.), især for kvinder, på at forbedre tjenesteydelsers effektivitet og lydhørhed og på at diversificere tilvejebringelsen af sådanne tjenesteydelser gennem en øget inddragelse af den private sektor, på at forbedre produktiviteten og mindske tab i forbindelse med produktion og oplagring, på at lette partnerskabsforbindelser og samarbejde mellem den offentlige og private sektor samt på at støtte udviklingen af nationale og regionale markeder;
- reform, styrkelse og decentralisering af institutioner samt bidrage til de investeringer, der er nødvendige for at modernisere dem og øge deres kapacitet, så de kan reagere bedre på modtagernes behov;
- en aktiv deltagelse og inddragelse af landbefolkningen, herunder navnlig de mindst begunstigede grupper, i fordelingen og forvaltningen af finansielle ressourcer på lokalt plan, bl.a. ved at bistå det civile samfund med at udvikle lokale sammenslutninger og fagorganisationer;
- landbrugsmæssig forskning gennem nationale, regionale og internationale institutioner baseret på deres respektive komparative fordele og på komplementaritet, navnlig med det sigte at forbedre forvaltningen af naturressourcer og herunder effektiv anvendelse af vand, øge produktiviteten på bæredygtig vis og bevare biodiversiteten. På nationalt plan skal der rettes særlig opmærksomhed mod en forbedring af nationale politikker og kapacitetsudvikling;
- participatoriske jordreformer og etablering af jordbesiddelsesordninger, der sikrer en retfærdig og effektiv tildeling af jord og giver de mest ugunstigt stillede dele af befolkningen adgang til jord, samtidig med at deres eksisterende rettigheder beskyttes; og
- kvindernes deltagelse i udviklingsprocessen som producenter, bl.a. ved at forbedre deres adgang til samtlige produktionsmidler (input, jord, finansielle tjenesteydelser, konsulenttjenester og uddannelse).

2.1.4. *Husdyr*

16. Husdyrbrug er en vigtig indtægts- og fødevarekilde for mange familier i AVS-staterne, navnlig i de fattigste af disse. Desuden benyttes husdyrene som arbejdsdyr og leverer gødning, hvilket er af afgørende betydning for en bæredygtig forøgelse af landbrugsproduktionen.

17. Væksten i den animalske produktion, der især er forbundet med en stigning i bestanden, kan imidlertid ikke dække efterspørgslen. Den deraf følgende intensivering af produktionen kan have skadelige virkninger for miljøet og kan medføre en begrænsning af husdyrarters genetiske diversitet. Dette kræver en særlig opmærksomhed hos de offentlige myndigheder og bør afspejles i de nationale strategier.
18. Samarbejdet skal tage hensyn til ovennævnte punkter, navnlig for så vidt angår kvinderne, for hvem husdyrbrug er en afgørende kilde til alternative og supplerende indtægter. Retningslinjerne for dette samarbejde er følgende:
- støtte til formulering og gennemførelse af sektorspecifikke politikker, strategier og programmer med særlig opmærksomhed rettet mod udviklingen af producentsammenslutninger, decentralisering, distribution samt fastlæggelse og fordeling af opgaver mellem den private og offentlige sektor;
 - inden for sådanne politikker og strategier skal opmærksomheden rettes mod en bedre integrering af agerbrug og husdyrbrug, mod udvikling af foderproduktionen og mod forbedring af vandforsyningen til dyrene og en bæredygtig forvaltning heraf;
 - støtte til at forbedre dyrs sundhed bekæmpe sygdomme, der overføres fra dyr til mennesker, herunder om nødvendigt udvikling af de infrastrukturer, der er nødvendige for at nå dette mål;
 - styrkelse af regionale organisationer og øget samordning med de nationale strukturer;
 - støtte til en hensyntagen i nationale politikker og strategier til miljøfaktorer (herunder bevarelse af biodiversiteten), herunder en forbedring af dyrs ernæring gennem en mere effektiv forvaltning af græsningsarealer samt inddragelse af kvindernes rolle.

2.1.5. Skovbrug

19. Skove spiller en vigtig rolle i forbindelse med at sikre den miljømæssige, sociale og økonomiske bæredygtighed i mange udviklingslande. Hvis de tilgrundliggende årsager til forringelse af skovområder og afskovning skal behandles, skal der gøres en indsats i andre sektorer, der indirekte påvirker skovene (god forvaltningsskik, planlægning af landanvendelse, fattigdom, handel og markedsføring, miljø, makroøkonomiske politikker osv.). Dette er et vigtigt middel til at nå AVS-staternes og EF's fælles mål for skovsektoren. Samarbejdet sigter mod at nå følgende mål:
- a) at bevare truede tropeskove og deres biodiversitet samt genskabe skadede tropeskoves funktioner gennem en begrænsning af den ukontrollerede afskovning og beskadigelse af skove på grundlag af et fælles ansvar hos de forskellige parter, der har interesser i skove, og under hensyntagen til synspunkterne hos især de personer, der bor i eller lever af skovene;

- b) at øge udstrækningen af de områder, der er undergivet en vedvarende skovforvaltning;
 - c) at øge retfærdigt fordelte indtægter fra skovprodukter;
 - d) at bevare de genetiske ressourcer og biodiversiteten;
 - e) at skabe øget viden i forbindelse med skove.
20. Samarbejdet skal tilpasses den løbende udvikling i situationen som følge af internationale politiske drøftelser, nationale politikker og partnerlandenes praktiske behov. For at sikre, at kravene i internationale FN-konventioner og ikke-retligt bindende henstillinger afspejles i AVS/EF-samarbejdet, skal der regelmæssigt ske en revision af prioriteter, regler og procedurer. I denne forbindelse vil de nationale skovprogrammer være centralt placeret i samarbejdsprocessen i overensstemmelse med den internationale dialog om skove. Der er behov for fleksibilitet, så der kan ske en tilpasning til udviklingen, for så vidt som denne har indvirkning på skovbruget.
21. Samarbejdet i denne sektor skal prioritere aktiviteter, som:
- a) støtter udviklingen og gennemførelsen af politiske rammer på partcipatorisk grundlag, som er gunstig for skovsektoren på nationalt og internationalt plan, med henblik på at bevare skovens multifunktionelle rolle og forlige de modstridende krav, der stilles til skovene, og med sigte på en bæredygtig udnyttelse og bevarelse af tropiske tømmerproducerende skove og deres genetiske ressourcer og bevarelse af økologisk balance i de pågældende regioner;
 - b) i marken forbedrer bæredygtigheden af foranstaltninger i forbindelse med bevarelse og forvaltning af skove, fremmer agroskovbruget og andre bæredygtige og socialt retfærdige former for landanvendelse, som har indvirkning på skovene, og støtter lokalt tilpasset genplantnings- og skovforvaltningsaktiviteter samt genskabelse af frugtbarheden i beskadigede skovområder;
 - c) giver en mere effektiv anvendelse og forarbejdning af trævarer og andre skovprodukter gennem retfærdige og samlede fremgangsmåder og støtter foranstaltninger, der skal øge den andel af tropisk tømmer og tropiske tømmerprodukter, der kommer fra bæredygtige kilder inden for denne sektors samlede produktion;
 - d) bidrager til udvikling af forskning, information, kapacitetsskabelse og teknologioverførsel i forbindelse med ovenstående.

2.1.6. *Fiskeri*

22. På fiskeriområdet sigter forbindelserne mellem EF og AVS-staterne først og fremmest mod at skabe fødevarer sikkerhed og indtægter hos lokalsamfund, der er afhængige af fiskeri, ved at give dem adgang til fiskeri og mulighed for at afsætte fangsterne.

23. Samarbejdet skal fremme en optimal og bæredygtig udnyttelse af AVS-staternes fiskeriressourcer. Det skal fremme deres fælles interesse i en naturressource, der skal forvaltes ved anvendelse af principperne om varig udvikling og forsigtighed. Samarbejdet skal gøre det muligt for AVS-landene at drage bedre fordel af integreringen af deres fiskeri- og akvakulturproduktion i verdensøkonomien.
24. Samarbejdet har navnlig til sigte at:
- støtte en inddragelse af og hensyntagen til lokalsamfund, som er afhængige af fiskeri, og især de fattigste af disse, som praktiserer ikke-industrielt fiskeri;
 - forbedre AVS-staternes kapacitet til at formulere og gennemføre sektorpolitikker for fiskeriet, der medvirker til at nå målene om fattigdomsbekæmpelse (især i lokalsamfund, der praktiserer ikke-industrielt fiskeri), bæredygtig forvaltning af ressourcer og forbedring af AVS-staternes markedsføring af fiskeriprodukter på verdensmarkedet;
 - fremme et bedre kendskab til naturlige fiskeriressourcer og fremme en fælles forvaltning heraf på underregionalt og regionalt niveau.
25. De vigtigste operationelle elementer skal være:
- støtte til oprettelse og udvikling af erhvervsorganisationer i partnernes fiskerisektor, bl.a. for ikke-industrielt fiskeri; bistand til organisering af lokalsamfund, der er afhængige af fiskeri; støtte til organisering af kvinder, som beskæftiger sig med forarbejdning og salg af fiskeriprodukter; støtte til lokale myndigheder, så de aktivt kan engagere sig i en bæredygtig udvikling af kystområder;
 - støtte til oprettelse og aktivering af internationale, regionale og nationale organisationer, der letter handelen mellem lokalsamfund, som er afhængige af fiskeri; bistand til gennemførelse af udviklingsinitiativer, der tages af disse netværk;
 - bistand til formulering og iværksættelse af politikker for fiskerisektoren, som overholder FAO's adfærdskodeks og integrerer følgende elementer:
 - (a) forbedring af det videnskabelige kendskab til og oplysningen om akvatiske økosystemer og fiskeriressourcer; styrkelse af videnskabeligt samarbejde mellem forskningscentre;
 - (b) organisering af forvaltningssystemer, som sikrer en bæredygtig udnyttelse af ressourcer, først og fremmest af lokalt ikke-industrielt fiskeri; politikkerne for en bæredygtig forvaltning, herunder af vandressourcer, skal gennemføres med deltagelse af de vigtigste aktører: forskere, forvaltninger, andre brugere, fiskere osv.;

- (c) oprettelse og drift af ordninger for kontrol og overvågning af fiskeriet og bekæmpelse af bedrageri;
 - (d) støtte til forarbejdnings- og emballeringssektoren; støtte til finansieringsinstitutioner, der yder mikrokreditter; etablering af infrastrukturer; faglig uddannelse;
 - (e) aktioner, der gør det lettere at sælge fiskeriprodukter på verdensmarkedet gennem bedre overholdelse af sundhedsstandarder, fremme af varer og etikettering.
- Støtte til oprettelse og udvikling af regionale og underregionale organisationer, der kan forvalte foranstaltninger, som det er berettiget at gennemføre på dette niveau, f.eks. vedrørende kendskab til og forvaltning af ressourcer samt overvågning og kontrol af aktiviteter i forbindelse med fiskeri og tilskyndelse til etablering og udvikling af regionale fiskerierorganisationer.

2.2. Transportudvikling

26. AVS-staterne og EF erkender, at de overordnede mål om begrænsning af fattigdommen, bæredygtig udvikling og større integration af AVS-staterne i verdensøkonomien kræver en hensigtsmæssig transportinfrastruktur og effektive transporttjenester. Transporttjenester skal være bredt tilgængelige og sikre for at lette befolkningsgruppers - og især de fattigste - adgang til sociale og andre tjenester og til markeder. Transportnet skal reagere på efterspørgselen efter transporttjenester og skal være organiseret på en sådan måde, at de bidrager mest muligt til den økonomiske udvikling på såvel nationalt som regionalt grundlag. Effektive grænseoverskridende transportnet er en forudsætning for øget regional integration og handel.
27. Partnerne er enige om, at en forbedring af transportinfrastrukturer og -tjenester kræver et nærmere samarbejde mellem den offentlige og private sektor på grundlag af princippet om interesserede parters deltagelse. Dette indebærer institutionelle reformer, som bl.a. medfører en øget kommerialisering af infrastrukturoperationer (f.eks. havne, lufthavne og jernbaner) og transporttjenester og en omlægning af statens rolle i retning af en regulerende og tilsynsførende funktion fra en rolle som leverandør af tjenesteydelser.
28. Partnerne er også enige om, at der kun kan ske fremskridt, hvis der indføres en sammenhængende sektorspecifik fremgangsmåde for planlægning og organisering af transportsystemer, som omfatter alle transportformer på såvel nationalt som regionalt plan. De sektorstrategier, der følger af denne fremgangsmåde, bør være økonomisk, finansielt og institutionelt bæredygtige samt miljømæssigt forsvarlige, sikre og socialt bevidste.
29. Samarbejdet skal bl.a. vedrøre følgende områder:
- formulering af politikker og strategier på nationalt og regionalt plan med henblik på at opnå vedvarende forbedringer af transportsystemer og -tjenester (alle transportformer);

- gennemførelse af foranstaltninger for at opmuntre interesserede parter deltagelse, øget samarbejde mellem den offentlige og private sektor samt forbedrede muligheder for kommercialisering og omkostningsdækning, alt efter forholdene;
- udarbejdelse og gennemførelse af foranstaltninger for omstrukturering og styrkelse af offentlige organer, der beskæftiger sig med området, samt forbedring af de retlige og regulatoriske rammer for at fremme sektorens udvikling;
- inddragelse af miljøbeskyttelsesstrategier i transportplaner og -programmer;
- udarbejdelse af sektorplaner og udgiftsprogrammer, der skal mindske fattigdommen og fremme en bæredygtig udvikling og regional integration;
- udarbejdelse og gennemførelse af foranstaltninger, der skal sikre en hensigtsmæssig vedligeholdelse af transportinfrastrukturer;
- tilvejebringelse af støtte til programmer i transportsektoren med særlig vægt på vedligeholdelse og effektiv anvendelse af eksisterende infrastrukturer;
- fremme af forbedret sikkerhed for transportudbydere og brugere; og
- udvikling af den private sektors kapacitet (f.eks. i forbindelse med anlæggelse og vedligeholdelse af veje) og uddannelsesprogrammer, der skal øge den faglige kapacitet hos ansatte i sektoren.

30. På regionalt plan skal opmærksomheden særlig være rettet mod at:

- støtte regionale transportkorridorer, herunder intermodale forbindelser, forbedre regionale transporttjenester og forbedre den regionale integration;
- støtte regionale organisationer med henblik på at fremme det regionale samarbejde om transportspørgsmål, f.eks. gennem foranstaltninger for at harmonisere og håndhæve transportregler, -standarder og -procedurer og lette transittrafik og grænseoverskridende samarbejde; og
- yde støtte med henblik på at forbedre pålideligheden og sikkerheden i forbindelse med sø- og lufttransport samt bidrage til et globalt satellitnavigationssystem, der er kompatibelt med den europæiske geostationære navigationstjeneste.

2.3. Industriel udvikling

31. For at lette opnåelsen af AVS-staternes økonomiske udviklingsmål er det vigtigt at sikre, at der udarbejdes en integreret og bæredygtig udviklingsstrategi på baggrund af udviklingsstrategier for den private sektor.

32. Med henblik herpå bør følgende områder indgå i disse strategier:

- skabelse af grundlaget for og rammen om et effektivt samarbejde mellem Fællesskabet og AVS-staterne inden for produktion og forarbejdning, bedre udnyttelse af mine- og energiresourcerne, transport og kommunikation;
- fremme af tilvejebringelsen af vilkår, der er gunstige for udviklingen af virksomheder og for lokale og udenlandske investeringer;
- forbedring af kapacitetsudnyttelsen og rehabilitering af de eksisterende industrivirksomheder, der kan blive levedygtige, således at produktionskapaciteten inden for AVS-staternes økonomi genoprettes;
- fremme af AVS-statsborgeres oprettelse af samt deltagelse i virksomheder, herunder navnlig oprettelse af mikrovirksomheder samt små og mellemstore virksomheder, som fremstiller og/eller anvender lokalt input; støtte af nye virksomheder og styrkelse af de bestående;
- støtte til oprettelsen af nye industrier, der på rentabel vis forsyner det lokale marked og sørger for vækst i sektoren for ikke-traditionel eksport, således at valutaindtjeningen øges, at der skabes beskæftigelsesmuligheder, og at realindkomsten øges;
- udvikling af stadig snævrere forbindelser mellem Fællesskabet og AVS-staterne på industriområdet og yderligere navnlig fremme af en hurtig etablering af fælles AVS/EF-joint ventures inden for industrien; og
- fremme af faglige sammenslutninger i AVS-staterne samt andre institutioner, der beskæftiger sig med industrivirksomheder eller virksomhedsudvikling.

2.4. Udvikling af mineralressourcer

33. Mange AVS-lande er vigtige mineralproducenter og -eksportører. For nogle lande tegner mineraleksporten sig for en betydelig del af værdien af deres samlede eksport. Flere andre lande har desuden betydelige potentielle mineralforekomster, som dog for det meste er uudnyttede. En udnyttelse af dette potentiale kræver, at partnerskabet mellem staten (som regulerende og fremmende instans samt leverandør af geovidenskabelige data på nationalt og regionalt plan) og den private sektor (som investor og iværksætter) styrkes yderligere.

34. Mineralressourcer omfatter en lang række råvarer, f.eks. metalliske mineraler (såsom aluminium, kobber, guld, jern, nikkel og tin), industrielle mineraler (såsom lermineraler, kalk, feldspat, gipssten, magnesit, fosfat og salt), ædelsten og halvædelsten (såsom agat, ametyst, diamant, smaragd og turmalin), ornament- og dimensionssten (såsom granit og marmor) og bygge- og anlægsmaterialer (sten, knuste klippematerialer, sand og grus).

35. Sektoren har mulighed for at blive en endnu vigtigere bidragsyder til vedvarende vækst gennem en udvikling af den private sektor, da mineraler i mange AVS-lande er en central produktiv ressource. Udviklingen af sektoren ligger inden for partnerskabsaftalens mål. Adgang til produktive ressourcer er vigtigt for en bæredygtig og retfærdig udvikling og er derudover en faktor af betydning for et stabilt og demokratisk politisk klima. Udviklingen af en konkurrencedygtig minesektor samt opmuntring til inddragelse og udvikling af den private sektor er af betydning for de produktive ressourcer, der er omhandlet i aftalen. Parternes mål er at udvikle adgangen til disse ressourcer og lette en bæredygtig udnyttelse.
36. Parterne erkender, at en bæredygtig udvikling af denne sektor til social og økonomisk fordel for de berørte lande afhænger af en række faktorer:
- en klar offentliggørelse af statens politik på området;
 - tilstedeværelsen af retlige, regulatoriske og fiskale rammer, der gør det muligt at foretage investeringer i udforskning og udvinding af mineralressourcer, som er attraktive for investorerne og samtidig sikrer statens interesser;
 - at staten koncentrerer sig om sine afgørende reguleringsmæssige og fremmende funktioner og bevæger sig væk fra de økonomiske og tekniske risici, der er forbundet med en rolle som minedriftsansvarlig;
 - levering af pålidelige og tilstrækkeligt detaljerede geovidenskabelige data til investorerne, så de kan fokusere på lovende målområder;
 - mobilisering af de menneskelige, tekniske, teknologiske og finansielle ressourcer, som er nødvendige for at sikre en effektiv drift af de sektororganisationer, som skal:
 - fremme og forvalte minesektoren (private erhvervsdrivendes overholdelse af regler og/eller kontraktlige forpligtelser);
 - indsamle, behandle og udbrede geovidenskabelige data;
 - overvåge og beskytte miljøet.
37. Med henblik på en vellykket forvaltning af disse faktorer skal samarbejdet yde faglig og finansiel bistand til:
- udarbejdelse af sektorpolitiske dokumenter;
 - revision af minelovgivningen (og samordning af denne med andre regler såsom miljø-, arbejds-, sundheds- og sikkerhedsregler samt fiskale bestemmelser);
 - procedurer og midler, som er nødvendige for at tildele og forvalte udnyttelses- og minedriftsrettigheder;

- tilsyn med udforsknings- og mineselskabers aktiviteter, herunder deres resultater på miljøområdet;
- en bæredygtig udvikling af små og mellemstore minevirksomheder;
- udpegelse, planlægning og gennemførelse af nye bæredygtige projekter;
- indhentning, bevarelse, behandling og udbredelse af geovidenskabelige data (såsom fjernsporede, topografiske, geologiske, geokemiske og andre oplysninger af betydning for efterforskningen efter mineraler);
- forberedelse på grundlag af disse data af oplysningssæt, som er nødvendige i forbindelse med søgning efter naturressourcer, forebyggelse af naturlige risici, miljøforvaltning og generelle udviklingsformål;
- udarbejdelse af regelrammer for miljøet og overholdelse heraf;
- uddannelse og adgang til information i forbindelse med disse aktiviteter; og
- netværks- og partnerskabsforbindelser med europæiske investorer, sektorinstitutioner og leverandører af teknologi, udstyr og særlige arbejder.

38. Med forbehold af de aftaler, der indgås mellem parterne i forbindelse med fastlæggelse af strategier for privat udvikling, kan samarbejdet også - i henhold til de principper, der er fastsat i aftalen om udvikling af den private sektor og investeringsstøtte - bistå og/eller bidrage til etablering, styrkelse og drift af institutioner, som leverer oplysninger, hjælp og teknologiske faciliteter og tjenesteydelser i minesektoren.

2.5. Udvikling af energisektoren

39. I AVS/EF-samarbejdet lægges der navnlig vægt på energiplanlægning, foranstaltninger med henblik på energibesparelser og rationel energiudnyttelse, undersøgelse af energipotentialet og foranstaltninger til fremme af nye og vedvarende energikilder på rimelige tekniske og økonomiske vilkår. Samarbejdet skal også støtte politikker, der sigter mod at udvikle AVS-staternes traditionelle såvel som ikke-traditionelle energipotentialer samt deres selvforsyning.

40. Bred adgang til passende energi er en nødvendig forudsætning for økonomisk og social udvikling, omend store - og visse steder voksende - dele af befolkningen ikke har adgang til en tilstrækkelig energiforsyning.

41. En langsigtet bæredygtig udvikling skal være det vejledende princip for fremtidige udviklingssamarbejdsprogrammer, der vedrører vedvarende energi, idet bæredygtighedsbegrebet omfatter sociale, økonomiske, miljømæssige, funktionelle og institutionelle overvejelser.

42. Udviklingssamarbejdet har som prioriteter at bidrage til at forbedre leveringen, distributionen og anvendelsen af energi i udviklingslande for at medvirke til at fremme en bæredygtig økonomisk og social udvikling og afskaffe fattigdommen.
43. Fremtidige energisystemer bør have den mindst mulige negative indvirkning på det lokale, regionale og globale miljø. Eksempler på vigtige energirelaterede miljøspørgsmål er balancen mellem anvendelsen af biomasse som brændsel og vækst af ny biomasse, mindskelse af luftforureningen i byerne og klimaændringer.
44. Et af parternes mål er at diversificere energiforsyningen og mindske den relative afhængighed af importeret fossilt brændstof ved anvendelse af indenlandske energikilder, hvor dette er socialt, miljømæssigt og økonomisk hensigtsmæssigt. Ved at begrænse væksten i den fremtidige anvendelse af fossilt brændsel vil alle parters muligheder for sikre energiforsyninger blive forbedret.
45. Det er et bredt mål at forbedre effektiviteten i forbindelse med fremstilling, distribution og anvendelse af alle former for energi.
46. Parterne anerkender, at vedvarende energi er et vigtigt middel til at opnå bæredygtig udvikling, idet energi ikke betragtes som en råvare, men som en leverandør af tjenesteydelser, der forbedrer levestandarden. De erkender betydningen af decentraliserede brugerorienterede aktiviteter og lægger særlig vægt på vedvarende energikilder og teknikker for en effektiv energianvendelse hos slutbrugerne, idet store elektricitetsværker nu overvejende ejes af internationale finansieringsinstitutioner og den private sektor.
47. Som et tværgående spørgsmål skal vedvarende energi integreres i bredere udviklingssamarbejdspolitikker og -projekter (udvikling af landdistrikterne, vand, sundhed, uddannelse, kommunikations- og informationsteknologi, transport osv.).
48. Som en prioritet skal der ske en forøgelse af AVS-staternes interne kapacitet til at nå politiske mål. Institutionelle kapaciteter og færdigheder skal forbedres gennem udviklingssamarbejdet, så det bliver muligt at gennemføre energianalyser, planlægning og udvikling af passende politikker og rammer, der kan tiltrække investeringer.
49. En konkurrencedygtig energisektor skal opmuntres gennem udvikling af passende politikker, rammebetingelser og kapaciteter, idet den private sektor spiller en vigtig rolle i forbindelse med tilvejebringelse af finansiering af energisektorens udvikling.
50. Parterne anerkender den civile sektors betydning for opnåelsen af målene i forbindelse med vedvarende energi. Det er vigtigt for opnåelsen af de politiske mål, at der etableres partnerskabsforbindelser mellem de forskellige aktører (de offentlige forvaltninger, den private sektor, det civile samfund og donorerne).
51. Hvor der med fordel kan gøres en regional indsats, skal dette ske. De potentielle fordele omfatter øget økonomisk stabilitet og stordriftsfordele.

52. Der bør ydes faglig og finansiel bistand til at støtte de prioriteter, der er anført i de vejledende programmer.
53. Kapaciteten skal forbedres, så vedvarende energi inddrages på alle niveauer i udviklingssamarbejdet.
54. Der skal tilskyndes til partnerskabsforbindelser mellem de forskellige aktører (offentlige forvaltninger, den private sektor, internationale finansieringsinstitutioner, det civile samfund osv.), så det bliver muligt at finansiere og gennemføre decentraliserede aktiviteter.
55. Koordineringen mellem donorerne skal forbedres, så udviklingssamarbejdet på energiområdet bliver mere effektivt. En mulig samarbejds måde er partnerskabsaftaler mellem EU og AVS-lande om institutionel og politisk støtte til energisektoren.

2.6. Handels- og erhvervsmæssig udvikling

2.6.1. Udvikling af handelen

56. Alle parter erkender behovet for at sikre, at AVS-staterne får størst muligt udbytte af denne konventions bestemmelser og på de mest fordelagtige vilkår kan gøre sig gældende på Fællesskabets markeder og hjemmemarkederne, de subregionale, regionale og internationale markeder ved at diversificere udbuddet og øge værdien og mængden af deres handel med varer og tjenesteydelser.
57. Med henblik herpå skal opmærksomheden særlig være rettet mod at sikre, at der lægges tilstrækkelig vægt på behovet for at inddrage en kommerciel analyse og et handelsudviklingselement i instrumenter, der skal støtte udviklingen af den private sektor, særlig i forbindelse med initiativer til støtte for små og mellemstore virksomheder.
58. Med forbehold for resultaterne af nævnte analyse skal det overvejes at støtte følgende foranstaltninger inden for disse programmer:
 - eksportfremme- eller markedsførings teknikker, der forbedrer AVS-staternes eksportresultater;
 - støtte til AVS-staterne til udvikling af deres interne kapacitet, deres informationssystemer og deres erkendelse af handelens rolle og betydning for den økonomiske udvikling;
 - støtte til en styrkelse af handelsrelateret infrastruktur og særlig støtte til AVS-staternes bestræbelser på at udvikle og forbedre infrastrukturen i støttesektorerne for at sikre deres effektive deltagelse i distributionen af varer og tjenesteydelser og øge deres eksport;
 - udvikling af menneskelige ressourcer og faglige kvalifikationer inden for handel og servicevirksomhed;

- AVS-staternes bestræbelser på at forbedre kvaliteten af deres varer, tilpasse dem til markedsbehovene og sprede deres afsætningsmuligheder;
- AVS-staternes bestræbelser på at opnå en mere effektiv indtrængning på tredjelands markeder;
- foranstaltninger til udvikling af handelen, navnlig styrkelse af kontakter og udveksling af oplysninger mellem de økonomiske beslutningstagere i AVS-staterne, Fællesskabets medlemsstater og tredjelande; og
- støtte til AVS-stater og deres erhvervsdrivende med hensyn til anvendelse af moderne markedsføringsteknik i forbindelse med sektorer og programmer, der tager sigte på produktion inden for sådanne områder som udvikling af landdistrikterne og landbruget.

59. Parterne bekræfter desuden, at vilkårene for overgangsperioden for det nuværende handelsudviklingsprogram, der er fastlagt i henhold til bilag XX i fjerde Lomé-konvention, skal være baseret på bestemmelserne i den strategi for udvikling af den private sektor, der er omhandlet i denne aftale. I denne forbindelse skal den faste kapacitet opbygges eller styrkes på mellemniveau i mindst tre retninger:

- lokale støttestrukturers kapacitet til at gribe ind på mikroøkonomisk niveau (direkte bistand til virksomheder) skal udvikles;
- lokale strukturers kapacitet til at gribe ind på mesoniveau (styrkelse af og bidrag til rationalisering af leveringssystemer i mellemliggende strukturer, der har til sigte at støtte udviklingen af virksomheder og den private sektor) skal styrkes; og
- den politiske dialog skal forbedres med hensyn til indhold og procedurer.

2.6.2. *Erhvervsudvikling*

60. Begge parter erkender behovet for at støtte erhvervsudvikling i AVS-landene gennem integrerede og sammenhængende initiativer med henblik på at skabe en betydelig forbedring af såvel makro- som mikrogrundlaget for konkurrencedygtighed. Erhvervsudvikling skal omfatte initiativer såsom:

- forbedring af finansielle tjenesteydelsers kvalitet og deres tilgængelighed for private virksomheder og sparere i AVS-landene. Målene for en sådan bistand skal ikke blot være at skaffe finansiering til specifikke projekter og tilvejebringe gavebistand til oprettelse af særlige kreditprogrammer, men også at bidrage til en vedvarende styrkelse af lokale finanssektorer. Foranstaltninger kan derfor omfatte ikke blot lån og indskydelse af egenkapital i individuelle projekter og "globale lån", der videreudlånes gennem lokale finansieringsinstitutioner, men også deltagelse i udvikling af nyskabende lokale finans- og kapitalmarkedstjenester, tegningsgaranti for lokale udstedelser af aktier og obligationer samt garantistillelse for lokal og ekstern

låntagning og for lokal finansiering. Ved udviklingen af disse tjenesteydelser vil det være nødvendigt at tilstræbe effektivitet og bæredygtighed hos finansielle institutioner og undgå forstyrrelser af markedet. Der skal iværksættes passende institutions- og kapacitetsstyrkende aktiviteter for at sikre, at disse mål nås;

- opbyggelse af kapaciteten hos lokale leverandører af professionelle, tekniske, forvaltningsmæssige og kommercielle støttetjenester og opmuntring af virksomheder til at benytte disse tjenester. Dette skal omfatte tilvejebringelse af støtte til firmaer til identificering, vurdering, forberedelse og gennemførelse af projekter samt til løsning af deres forarbejdnings- og markedsføringsproblemer. Der bør også ydes støtte til aktivt at fremme lokale private og markedsbaserede leverandører af tjenesteydelser og gøre disse mere tilgængelige for lokale virksomheder. En efterspørgselsstyret fremgangsmåde med omkostningsdeling bør være den normale regel ved leveringen af disse tjenesteydelser, idet donorerne og regeringerne hovedsagelig er formidlere snarere end direkte leverandører. Hensigtsmæssige indikatorer skal nøje overvejes, så de bedste resultater sikres. Disse indikatorer skal tage hensyn til de forskellige mål om engagement, omkostningseffektivitet og virkninger for virksomhederne og på socioøkonomisk plan;
- fortsat støtte til initiativer, som bidrager til udvikling og overførsel af teknologi og knowhow og optimal praksis på alle områder inden for virksomhedsledelse. Det skal sikres, at der også ydes støtte til eksport- og investeringsfremmeorganer, der kan spille en vigtig rolle med hensyn til at tiltrække investeringer. Styrkelsen af deres kapacitet er en vigtig faktor i forbindelse med en bedre integration af AVS-landene i verdensøkonomien;
- befordring af strømmen af privat opsparing, såvel indenlandsk som udenlandsk, til finansiering af private virksomheder i AVS-lande. Dette skal ske ved:
 - (a) at yde støtte til lokale finansielle institutioner og tjenester, der mobiliserer lokal opsparing og kanaliserer den til finansiering af investeringer;
 - (b) at samfinansiere udenlandske investeringer og tilvejebringe garantier og andre risikodelings- og risikobegrænsningsinstrumenter for at opmuntre til direkte investeringer og porteføljeinvesteringer;
 - (c) at bistå AVS-landene med at fremme dem som tiltrækkende mål for indadgående investeringer; og
 - (d) at styrke dialogen med den private sektor i EU og forbedre oplysningen om EF-støttede initiativer.
- støtte til mikrovirksomheder og producenter i den uformelle sektor. Dette mål bør hovedsagelig forfølges ved at opmuntre udviklingen af et marked for finansielle tjenesteydelser og tilvejebringelsen af ikke-finansiell bistand, som er

tilpasset fattiges - og især kvinders - behov. Målet skal ikke være at yde finansiering direkte til små virksomheder og mikrovirksomheder, men at styrke lokale mikrofinansieringsinstitutioner, så de kan få den nødvendige kapacitet til effektivt at betjene det målrettede marked. Ved gennemførelsen af disse foranstaltninger er mikrofinansieringsinstitutionernes bæredygtighed af afgørende betydning. Soliditetsbedømmelser af mikrofinansieringsinstitutioner er et vigtigt arbejdsområde, der skal sikre, at de rette samarbejdspartnere vælges.

2.6.3. Redelig handelspraksis

61. Redelig handelspraksis er et udviklingsbaseret initiativ, der bygger på handelsforbindelser og forbedrede kommercielle muligheder for at overvinde kløften mellem udviklede lande og udviklingslande, så ugunstigt stillede producenter i udviklingslandene får mulighed for at benytte og drage fordel af de muligheder, der tilbydes gennem den globale handel, og så udviklingslandene lettere og bedre kan integreres i verdensøkonomien.
62. Initiativer i forbindelse med redelig handelspraksis giver forbrugerne mulighed for at bidrage til en bæredygtig økonomisk og social udvikling i udviklingslandene gennem købspræferencer og bidrager således til at afhjælpe fattigdommen.
63. Redelig handelspraksis har til mål at sikre, at producenter får en rimelig pris og en rimelig andel af enhver fortjeneste. Redelig handelspraksis sigter mod at bidrage til etablering af betingelser, der kan fremme en højere grad af social og miljømæssig beskyttelse i udviklingslandene. Begrebet redelig handelspraksis refererer navnlig til direkte indkøb, retfærdige priser, forudbetaling, langsigtede og stabile forbindelser med producenter, produktionsvilkår som overholder de i ILO's konventioner fastlagte arbejdsrettigheder samt respekt for miljøet, herunder bæredygtige produktionsmetoder. Deltagelse i enhver ordning for redelig handelspraksis er imidlertid frivillig, og alle ruter mellem producenter og markedet er private initiativer.
64. Samarbejdet skal yde støtte til producentgrupper i udviklingslandene og til NGO'er i EU gennem budget- og EUF-midler. Denne støtte skal benyttes til at finansiere igangsætning af nye varesortimenter, forbrugeroplysningskampagner, uddannelsesaktiviteter og kapacitetsdannelse.

2.7. Udvikling af servicesektoren

2.7.1. Søtransport

65. Foranstaltninger til udvikling og fremme af omkostningseffektive og velfungerende søtransporttjenester i AVS-landene skal opmuntres og støttes inden for de udviklingsstrategier, som parterne har opnået enighed om, bl.a. ved at:
 - opmuntre den private sektor i AVS-staterne til at investere i søtransportsektoren med henblik på at øge den lokale private sektors deltagelse i søfartsaktiviteter;

- støtte udviklingen af kystnære søtransportnet for at fremme samhandelen inden for regioner;
- fremme en effektiv havneudvikling og -anvendelse med særligt henblik på en omkostningseffektiv og hurtigere ekspedition;
- tilskynde til effektiv godstransport til økonomisk og handelsmæssigt forsvarlige takster;
- støtte iværksættelsen af en forsvarlig politik og anvendelsen af konkurrencereglerne;
- opmuntre regionale programmer for søtransport og handelsmæssig udvikling, herunder støtte til regional og underregional integration; og
- de kontraherende parter forpligter sig til at fremme sikkerheden til søs, sikkerheden for besætningerne og forureningsbekæmpende foranstaltninger.

2.7.2. *Lufttransport*

66. AVS-staterne og EU erkender, at en stærk, sikker og effektiv lufttransport har betydning for den økonomiske og sociale udvikling og for udviklingen af handelen med varer og tjenesteydelser mellem parterne.
67. De vil derfor styrke det indbyrdes samarbejde på dette område med sigte på at forbedre og udvide lufttrafikken i rutefart samt fremme handelen, turismen og eksporten til det europæiske marked af landbrugsprodukter af stor økonomisk værdi.
68. Med henblik herpå vil de fremme en bæredygtig deltagelse af AVS-staterne i international lufttransport. De skal desuden undersøge alle midler til at reformere og modernisere AVS-staternes lufttransportindustrier, fremme den kommercielle levedygtighed og konkurrenceevne samt opmuntre til øgede private investeringer og større privat deltagelse, stigende udveksling af viden og god forretningsskik og give passagerer og eksportører i alle lande adgang til globale lufttransportnet.
69. De skal fremhæve betydningen af, at sikkerheden i lufttransportsektoren garanteres, og behovet for at indføre og håndhæve de relevante internationale standarder. Med henblik herpå vil EU i overensstemmelse med bestemmelserne i denne aftale bistå AVS-staterne med at iværksætte systemer for luftfartssikkerhed, herunder CNS/ATM-systemet, lufthavnssikkerhed og styrkelse af de civile luftfartsmyndigheders kapacitet til at forvalte alle aspekter af driftssikkerheden, som henhører under deres kompetence, samt udvikle infrastrukturer og menneskelige ressourcer, idet det påses, at alle foranstaltninger truffet på dette område baseres på rådgivning fra de relevante internationale organisationer, og at de er effektive og bæredygtige på lang sigt.
70. AVS-staterne og EU erkender behovet for at sikre, at der rettes tilstrækkelig opmærksomhed mod at mindske de miljømæssige virkninger af lufttransport. De vil arbejde sammen for at nå dette mål.

71. På mange områder inden for lufttransport erkender AVS-staterne og EU, at regionale løsninger kan være økonomisk set mere effektive og byde på stordriftsfordele. Med dette for øje vil EU i egnede tilfælde støtte og tilskynde til aktioner på regionalt plan.

2.7.3. *Udvikling af turisme*

72. Parterne er enige om, at udviklingen af turistsektoren i betragtning af dens betydning for international handel og eksport af tjenesteydelser kan yde et væsentligt bidrag til at integrere udviklingslandene i verdensøkonomien.

73. Turismens bidrag til en bæredygtig udvikling afhænger af:

- lokale myndigheders evne til at planlægge og forvalte udviklingen af turismen under hensyntagen til alle økonomiske, sociale, kulturelle og miljømæssige aspekter og de eventuelle ulemper; og
- industriens vilje til at tilslutte sig principper og praksis for bæredygtig udvikling på et åbent og konkurrencepræget marked.

74. Med henblik på at nå udviklingsmålene skal samarbejdet bidrage til at skabe betingelserne for, at turismen kan yde et så stort bidrag som muligt til værtslandets økonomiske og sociale udvikling, samtidig med at reelle eller potentielle skadelige virkninger minimeres. Programmer, der vedrører turisme, skal derfor bidrage til at sikre, at initiativer på området behandler følgende spørgsmål:

- fremme af en bæredygtig udvikling af turismen, herunder en bæredygtig miljøpraksis;
- bistand til offentlige myndigheders planlægning, forvaltning og opfølgning (støtte til udviklingen af retlige og institutionelle rammer, udvikling af menneskelige ressourcer, beskyttelse af den offentlige arv og infrastruktur samt information og kommerciel organisation);
- udvikling og udvidelse af infrastruktur;
- diversificering og forbedring af produkter;
- konsolidering af turistindustrien i en åben og konkurrencepræget markedsøkonomi (opmuntring af samarbejde i den private sektor og direkte støtte til små og mellemstore virksomheder); og
- turismens komplicerede og dynamiske natur og de forskellige udviklingsniveauer, som sektoren befinder sig på i forskellige udviklingslande, betyder, at der ikke findes nogen typiske problemer eller løsninger. Støttens art og omfang vil derfor afhænge af det udviklingsniveau for turismen, som landet allerede har opnået, og af specifikke lokale behov.

75. Parterne anerkender, at bevarelse af den sociale og kulturelle struktur og af det naturlige og menneskeskabte miljø samt fremme af konkurrence og åbne markeder er de principper, der ligger til grund for udviklingen af en levedygtig sektor med kvalitetsprodukter inden for turisme. I denne sammenhæng vil samarbejdet støtte:

- den private sektor på området med henblik på at forbedre partnerskabsforbindelserne mellem firmaer og aktivitetssektorer, der har forbindelse med turisme, også gennem tværfaglige foranstaltninger for små og mellemstore virksomheder generelt; og
- myndigheder og regeringer med fokus på etablering af retlige og institutionelle rammer, udvikling af menneskelige ressourcer og offentlig infrastruktur, beskyttelse og udvikling af den naturlige og kulturelle arv samt modernisering af metoder og instrumenter for markedsføring af modtagerlandet.

76. Parterne finder, at nære konsultationer skal fremmes mellem eksisterende private og offentlige organisationer om udviklingen af politikker og strategier.

2.7.4. *Telekommunikations- og informationssamfundet*

77. Samarbejdet retter sig mod bl.a. følgende områder:

- tilskyndelse til konsultationer mellem AVS-staternes og EU's relevante teleorganisationer for at ansøre til, at der skabes konkurrence på tele-området, så taksterne tilnærmes omkostningerne;
- etablering af en dialog om de forskellige aspekter af informationssamfundet, herunder vedrørende regulering og kommunikationspolitik;
- udveksling af information og eventuelt faglig bistand vedrørende regulering, standardisering, overensstemmelsesprøvning og certificering af informations- og kommunikationsteknologi samt om frekvensudnyttelse;
- udbredelse af nye informations- og kommunikationsteknologier og udvikling af nyt materiel, særlig til netsammenkobling og disse applikationers interoperabilitet;
- fremme og iværksættelse af fælles forskning inden for nye teknologier med tilknytning til informationssamfundet; og
- udformning og gennemførelse af programmer og politikker med henblik på at informere om de økonomiske og sociale fordele ved informationssamfundet.

78. De kontraherende parter erkender den rolle, som skal spilles af informations- og kommunikationsteknologi (IKT) med hensyn til en effektiv integrering af AVS-landene i verdensøkonomien og opnåelsen af deres sociale og økonomiske udviklingsmål. Deres mål skal være at lette AVS-staternes evne til at deltage aktivt i beherskelsen af de

nye teknologier. For at opnå varige resultater er effektive partnerskabsforbindelser mellem den offentlige og private sektor vigtige.

79. De principper, som de kontraherende parter skal følge for at bistå AVS-staterne med at overvinde udfordringerne i forbindelse med IKT, skal omfatte:

- en kombination af regulering, konkurrence og privatisering for klart at afgrænse den offentlige og private sektors respektive kompetenceområder;
- en proaktiv offentlig indsats for at afhjælpe uligheder og behandle potentielt negative resultater;
- en fremgangsmåde for udformningen af politik, der inddrager de berørte parter; og
- en efterspørgselsstyret fremgangsmåde for udviklingen af sektoren.

80. Samarbejdet om informationssamfundet skal som prioritet:

- fremme udarbejdelsen af nationale planer og regelrammer, der begunstiger informations- og kommunikationsteknologier, og som er fastlagt med deltagelse af alle berørte parter med henblik på at øge private investeringer, udviklingen af infrastruktur og tjenester af bedre kvalitet og på at fremme en universel adgang, f.eks. ved særordninger for lokalsamfund;
- bistå AVS-landene med hensyn til en mere effektiv og gennemsigtig anvendelse af nye teknologier ved levering af offentlige tjenesteydelser på bl.a. undervisnings-, sundheds-, miljø- og udviklingsområdet samt til bedre oplysning af borgerne og øget deltagelse i det offentlige liv;
- støtte regionalt samarbejde mellem AVS-landene for at øge deres bevidsthed om og svar på globale teknologiske udviklingstendenser og fremme vedtagelsen af internationale standarder for at sikre sammenkoblingsmuligheder og interoperabilitet;
- øge opmærksomheden blandt centralt placerede aktører i det civile samfund om de muligheder, de nye teknologier giver for at nå økonomiske og sociale mål, herunder udveksling af erfaringer og formidling af bedste fremgangsmåder for udbredelse af IKT-applikationer;
- kraftigt støtte undervisningen i IKT-færdigheder for at bistå AVS-landene med at løse nye spørgsmål på det regulatoriske, tekniske og indholdsmæssige område;
- fremme en proaktiv offentlig indsats for at fremme IKT som mulighedsskabende teknologier for decentrale samarbejdsaktører, herunder aktører der beskæftiger sig med fattige, kvinder og etniske mindretal; og

- lette AVS-staternes aktive deltagelse i internationale forhandlinger og procedurer på IKT-området.

2.8. Udvikling på råvareområdet

81. Dette samarbejdsområde nævnes af fuldstændighedshensyn; der vil efter behov blive udarbejdet specifikke tekster på anmodning fra Ministerrådet.

3. SOCIAL OG MENNESKELIG UDVIKLING

3.1. Undervisning og uddannelse

82. Den vitale rolle, som praktiske og effektive undervisnings- og uddannelsespolitikker spiller for udviklingsprocessen, er indlysende. En veluddannet og faglært arbejdsstyrke bidrager direkte til at øge den samlede produktivitet, øge den økonomiske vækst, fjerne fattigdommen og i sidste instans forbedre levestandarden for befolkningen i AVS-landene. Godt udformede, målrettede og gennemførte undervisnings- og uddannelsesprojekter og -programmer kan også fjerne forhindringer for mennesker, der lever et nyttigt og produktivt liv i deres lokalsamfund.

83. For at imødekomme de øjeblikkelige og forventede undervisnings- og uddannelsesbehov skal samarbejdet derfor omfatte støtte til AVS-staternes bestræbelser på:

- a) at oprette og udbygge deres uddannelses- og undervisningsinstitutioner, herunder navnlig regionale institutioner;
- b) at omstrukturere deres uddannelsesinstitutioner og -systemer for at forny disses indhold, metoder og teknologi, og at reformere deres primære undervisningsinstitutioner og -systemer, navnlig ved at gøre grundskoleundervisning generel og tilpasse de importerede systemer og integrere dem i udviklingsstrategierne;
- c) at fremme direkte uddannelses- og undervisningsaktioner, herunder programmer til bekæmpelse af analfabetisme og indførelse af utraditionelle uddannelser med både funktionelt og erhvervsmæssigt sigte samt de dele af programmer, der kan bidrage til at øge analfabeters potentiale og højne deres status;
- d) at udveksle erfaringer med Fællesskabet vedrørende bekæmpelse af analfabetisme og at tilskynde til og støtte kvinders deltagelse og integration i undervisning og uddannelse samt at give de ugunstigt stillede kategorier af befolkningen i landdistrikterne adgang til undervisning og uddannelse;
- e) at stimulere uddannelse af undervisere, uddannelsesplanlæggere og specialister inden for uddannelses- og undervisningsteknologi, herunder tilvejebringelse af relevante undervisningsmaterialer; og
- f) at tilskynde til sammenslutninger, venskabsforbindelser, udvekslinger og overførsel af lærere, studenter og teknik mellem universiteter og højere læreanstalter i AVS-staterne og Fællesskabet.

84. Fællesskabet og medlemsstaterne skal tildele flere ressourcer til at støtte undervisning og uddannelse, såvel i absolutte som i relative tal.
85. Undervisningssektorens problemer skal analyseres korrekt land for land.
86. Bistanden fra Fællesskabet og medlemsstaterne til undervisning og uddannelse i AVS-staterne skal støtte disse landes egne bestræbelser og ikke erstatte lokale initiativer.
87. Bæredygtigheden af ordninger på dette område skal være et langsigtet anliggende.
88. De programmer, der finansieres i forbindelse med makroøkonomiske reformer, skal være forenelige med de langsigtede undervisningsprioriteter i AVS-landene og ikke erstatte dem.
89. En sektorspecifik fremgangsmåde skal prioriteres, når den kan erstatte det "traditionelle" projekt.
90. Undervisningens kvalitet skal forbedres lige så meget som dens kvantitet.
91. Der skal gives prioritet til forbedring af ugunstigt stillede gruppers undervisningsmuligheder, især kvinder og piger.
92. Støtte til planlægning og forvaltning af undervisning i henhold til den sektorspecifikke fremgangsmåde skal prioriteres (institutionel udvikling).
93. Aktørerne på undervisningsområdet skal inddrages i planlægnings- og gennemførelsesprocessen.
94. Støtten skal fremme innovation og reformer på undervisningsområdet; uddannelse af lærere skal være en prioritet.
95. Støtten fra Fællesskabet og medlemsstaterne skal ydes, idet der tages hensyn til koordination og komplementaritet, og den skal sammen med støtten fra de andre hoveddonorer ydes inden for rammerne af et passende program for modtagerlandet.
96. Undervisnings- og uddannelsesaktionerne gennemføres som hovedregel i den AVS-stat eller region, som aktionerne tager sigte på. De kan om fornødent gennemføres i en anden AVS-stat eller i en af Fællesskabets medlemsstater. Er der tale om specialuddannelser, der er specielt tilpasset AVS-staternes behov, kan uddannelsesaktioner undtagelsesvis finde sted i et andet udviklingsland end en AVS-stat.

3.2. Videnskabeligt, teknologisk og forskningsmæssigt samarbejde

97. Målet for det videnskabelige og teknologiske samarbejde skal være at støtte AVS-staternes bestræbelser for at erhverve egne videnskabelige og tekniske færdigheder; at beherske den teknologi, som de har behov for til deres udvikling, og deltage aktivt i den moderne videnskabelige, miljømæssige og teknologiske udvikling; at målrette

forskningen mod en løsning af de økonomiske og sociale problemer; og at forbedre befolkningernes livskvalitet og velfærd.

98. Det erkendes i stadig stigende grad af alle samfund og regeringer, at viden spiller en rolle i forbindelse med at finde løsninger på lokale udviklingsproblemer og forbedre den økonomiske konkurrenceevne. Det kræver, at kapaciteten til at skabe, optage, udbrede og anvende viden øges på alle niveauer.
99. Der er i de seneste år gjort fremskridt med hensyn til at udvikle strategier for at forbedre effektiviteten af regeringernes indsats på området for forskning og teknologisk udvikling. Disse strategier er koncentreret om at skabe et politisk klima, der:
- tilskynder til samordning af forskningsbestræbelser;
 - etablerer initiativtagende fora, der omfatter politiske beslutningstagere, forskningssamfundet, den private sektor og det civile samfund;
 - opmuntrer partnerskabsforbindelser mellem den offentlige og private sektor; og
 - bidrager til reformen af undervisningssystemerne.
100. Endvidere er integreringen af forskningsindsatsen og andre vidensrelaterede bestræbelser i de forskellige sektorspecifikke, regionale eller tematiske programmer et centralt element i de tekster, der er vedtaget af de forskellige EF- og AVS-organer.
101. Endelig fremhæver internationale tiltag såsom det globale videnspartnerskab det påtrængende behov for at stimulere bevarelsen og anvendelsen af den oprindelige og lokale befolknings viden i en verden, hvor informationsmængden udefra bliver stadig større.
102. Samarbejdet skal i denne forbindelse bidrage til:
- a) at planlægge og gennemføre forsknings- og udviklingsprojekter og -programmer, der er iværksat af AVS-staterne, integreret i andre udviklingsforanstaltninger og i overensstemmelse med de berørte befolkningers behov og levevilkår;
 - b) at iværksætte og fremme aktiviteter til konsolidering af egnet lokal teknologi og til erhvervelse og tilpasning af relevant udenlandsk teknologi, navnlig fra andre udviklingslande, som er forenelig med AVS-staternes specifikke behov;
 - c) at fremme videnskabeligt og teknologisk samarbejde mellem AVS-staterne indbyrdes, mellem AVS-staterne og andre udviklingsstater og mellem AVS-staterne og Det Europæiske Fællesskab og dets medlemsstater, herunder yde støtte til især regionale forsknings- og udviklingsenheder for at gøre bedst muligt brug af alle relevante videnskabelige og tekniske faciliteter og tjenester, som de måtte råde over; og

- d) at bistå AVS-staternes udarbejdelses- og udviklingspolitikker, ansporende strukturer og institutioner, som støtter udviklingen af den indenlandske innovative kapacitet og gør firmaer til dynamiske konkurrenter.
103. For at gøre det muligt at bygge på igangværende bestræbelser og forbedre synergien mellem forskellige partners indsats skal AVS/EF-samarbejdet fortsat opmuntre partnerskabsforbindelser mellem alle samfundssektorer, både brugere og skabere af viden, på grundlag af en trinvis detaljeret analyse af den eksisterende forskningskapacitet og de eksisterende forskningsbehov. Samarbejdet skal lægge vægt på udarbejdelse af bredt delte strategier og politikker, som tillader hver enkelt partner at spille sin respektive rolle.
104. Programmer inden for partnerskabet skal om muligt bygge på de samarbejdsbestrebelsers, der udfoldes inden for de forskningsrammeprogrammer, der forvaltes af generaldirektoratet for forskning og teknologisk udvikling.
105. Anvendelsen af videnskab og teknologi er af afgørende betydning for en bæredygtig økonomisk og social udvikling og for beskyttelsen og bevarelsen af miljøet og naturressourcerne i den aktuelle globale markedssituation. En kompetent videnskabs- og teknologiforvaltning er afgørende for udvikling. For at bistå AVS-staterne med at øge deres kapacitet og ekspertise på disse områder skal samarbejdet støtte AVS-staternes indsats for:
- a) at skabe og udvikle den videnskabelige og teknologiske infrastruktur samt de færdigheder og den viden, der kræves for at erhverve, tilpasse og skabe miljøvenlige teknologier og styrke iværksætterånden;
 - b) at opbygge informationsteknologisk og telematisk kapacitet, navnlig til støtte for bestræbelserne for at erhverve og installere informationsteknologiske systemer og til udvikling af effektive telematiknet, herunder for international finansiel information; og
 - c) at fremme teknologisk innovation og kapacitetsskabelse inden for forskning og udvikling.

3.3. Sundhed og ernæring

106. Samarbejdet om sundhed og ernæring tager sigte på at gøre det lettere for alle at få adgang til tilfredsstillende og passende sundhedspleje og ernæring og dermed fremme ligestilling og social retfærdighed, lindre lidelser, lette den økonomiske byrde i forbindelse med sygdom og dødelighed og tilskynde til, at lokalsamfundene reelt deltager i foranstaltninger til fremme af befolkningernes sundhed og velfærd.
107. Med henblik herpå tilstræbes det med samarbejdet inden for denne sektor at støtte funktionelle og levedygtige sundheds- og ernæringstjenester, der ikke er for omkostningskrævende, der er kulturelt acceptable, geografisk tilgængelige og teknisk mulige. Der lægges i samarbejdet vægt på at tilskynde til en integreret indsats for etablering og opretholdelse af sundheds- og ernæringstjenester, der er baseret på en udvidelse af det forebyggende sundhedsarbejde, forbedring af behandlingsarbejdet,

adgang til rent vand og tilfredsstillende sanitetsforhold, en enæringsmæssigt korrekt sammensat kost og komplementaritet mellem hospitaler og den primære sundhedstjeneste, i overensstemmelse med politikken for primær sundhedspleje og ernæring.

108. I forbindelse med samarbejdet inden for sundhedssektoren skal der lægges vægt på:

- a) planlægning og forvaltning af sundhedssektoren, herunder styrkelse af statistiske tjenester og informationssystemer samt udarbejdelse af sundhedsfinansieringsstrategier på nationalt og regionalt niveau og på distriktsplan;
- b) etablering og fremme af ordninger for integration af den traditionelle medicin og moderne behandlingsmetoder;
- c) gennemførelse af essentielle programmer og strategier for lægemidler;
- d) uddannelse af personale - herunder planlæggere indenfor folkesundheden, overordnet personale, administratorer, forvaltningspersonale, specialister og og det personale, der arbejder i marken - som led i et samlet program;
- e) etablering, gennemførelse og forbedring af ordninger, der tager sigte på at integrere ernæringspolitikken i den samlede sundhedspolitik;
- f) forbedret vandforsyningssikkerhed for husstande med varig og retfærdig adgang til tilstrækkelige mængder rent vand til en overkommelig pris;
- g) fremme af uddannelses- og informationsprogrammer og -kampagner for udryddelse af endemiske sygdomme, forbedring af hygiejnen i det pågældende miljø, bekæmpelse af narkotikamisbrug, seksuelt overførte sygdomme og andre plager, der påvirker befolkningernes sundhed, som led i de integrerede sundhedssystemer; og
- h) styrkelse og opretholdelse af forskningsinstitutter, universitetsfakulteter og specialskoler i AVS-landene, især inden for folkesundhed og ernæring.

109. Prioriteterne for samarbejdet om fattigdomsbekæmpelse er:

- at lette vedtagelsen af nationale politikker og strategier;
- at bidrage til at skabe et miljø, der begunstiger sundhed;
- at støtte reformen af plejesystemerne ved afhjælpning af strukturelle uligheder i disse systemer gennem en bedre ansvarsfordeling mellem de forskellige aktører og navnlig mellem den offentlige og private sektor samt ved at fremme partnerskabsforbindelser mellem offentlige og private aktører;

- at udvikle finansielle ordninger, der vil gøre det muligt at mobilisere ressourcer på en måde, som fremmer egenkapitaldeltagelsen; og
- som en prioritet at udvikle ordninger, der skal forbedre plejekvaliteten i byerne og i områderne uden for disse.

110. Der skal hovedsagelig ydes støtte som led i den sektorspecifikke fremgangsmåde, der opmuntrer AVS-landenes ejerskab, institutionel støtte, dialog om alle aspekter af sundhedspolitikken og den tværsektorale fremgangsmåde, inddragelse af alle aktører, prioritering af de grundlæggende tjenesters udstrækning og kvalitet, koordinering samt komplementaritet med andre donorerers indsats.

- adgangen til essentielle lægemidler er fortsat en prioritet;
- målretning af støtten mod de fattigste dele af befolkningen er en prioritet; og
- øgede investeringer i frembringelse af viden og støtte til institutionel udvikling vil blive opmuntret på nationalt og regionalt plan.

3.4. HIV/AIDS

111. De strategiske mål og prioriteter for samarbejdet om bekæmpelse af AIDS er:

- Så vidt muligt at standse spredningen af epidemien og undgå diskrimination mod og udelukkelse af personer, der risikerer smitte, samt allerede smittede og syge ved:
 - at gennemføre foranstaltninger vedrørende seksualundervisning og seksuel sundhed samt tilstedeværelse af beskyttelsesmidler;
 - at rette større opmærksomhed mod ugunstigt stillede grupper og regioner.
- At hjælpe sundhedssystemerne med at klare det øgede pres som følge af AIDS;
- At reducere epidemiens følger for den sociale og økonomiske udvikling;
- At øge den videnskabelige viden om AIDS og om spredningen af sygdommen og at udvide eventuelle foranstaltninger og anvendelsen heraf for så vidt angår gennemførelse og opfølgning; og
- At øge sammenhængen, koordineringen og komplementariteten med medlemsstaterne og andre vigtige donorer, især UNAIDS, Verdensbanken og bilaterale donorer. Koordineringen bygger på følgende principper:

- indsatsen skal være indrettet mod risikoadfærd, men også mod de underliggende socioøkonomiske faktorer, der skaber miljøer med specifikke risici;
- den skal være specifik og tage hensyn til kønsaspektet;
- den skal baseres på en social indlæringsstrategi, der ikke er af tvangsmæssig art, og som fremmer respekten for menneskerettigheder og menneskelig værdighed;
- den skal ikke påtvinges ovenfra, men være baseret på, at enkeltpersoner og lokalsamfund får mulighed for selv at tage et ansvar;
- den skal indgå i en bredere sammenhæng, der er tilpasset det niveau, epidemien har nået, og der skal handles hurtigt; og
- den skal gøre det muligt for regeringer, lokalsamfund og enkeltpersoner at begrænse spredningen mest muligt og samtidig forhindre diskrimination mod og udelukkelse af personer i risikogrupperne samt smittede og allerede syge personer ved at behandle AIDS som et multisektoralt problem, som kræver en bestemt form for indsats.

112. Samarbejdet skal undersøge mulighederne for at skabe nye solidaritetsmekanismer, og det skal overveje flere forskellige alternative løsninger; muligheden for at finansiere behandling, også med antiretrovira, i udviklingslandene skal indgå, samtidig med at elementer vedrørende teknisk usikkerhed, relative prioriteter, priser og generelle interesser skal undersøges. Mulighederne for at udvikle vacciner og microbicer og derefter oprette en fond for indkøb af disse produkter drøftes i øjeblikket og nyder udbredt støtte.

113. EF bør også overveje at yde et særligt ekstrabidrag for at hjælpe visse lande med at købe essentielle produkter og opmuntre den private sektor til at fortsætte med at investere i forskning i vacciner og microbicer og derefter stille midler til rådighed til køb af sådanne produkter.

3.5. Befolknings- og familieplanlægning

114. Det vigtigste mål for samarbejdet på området for befolknings- og familieplanlægning er at støtte politikker og strategier, der sigter mod at forbedre primære sundhedstjenester, den reproduktive sundhed og familieplanlægning samt forhindre omskæring af kvinder. Det er af afgørende betydning, at AVS-staterne vedtager effektive og praktiske politikker og strategier på disse områder, hvis de skal bryde den onde cirkel med fattigdom og i sidste ende udrydde denne.

115. I denne sammenhæng retter samarbejdet sig mod:

- a) at forbedre adgangen til sikre, effektive, økonomisk overkommelige og kulturelt acceptable fertilitetsreguleringsmetoder;

- b) at forhindre sygdomme og dødsfald i forbindelse med graviditet og fødsel;
 - c) at fremme og beskytte mødre og børn i befolkningen som helhed;
 - d) at styrke adgangen til passende primære sundhedstjenester og rådgivning, som gør det muligt for kvinder at gennemføre graviditet og fødsel på en sikker måde, der giver de bedste chancer for sunde børn;
 - e) at forbedre adgangen til og valgmulighederne for familieplanlægning, herunder kontrol og forebyggelse af seksuelt overførte sygdomme;
 - f) at integrere familieplanlægningstjenester i moder/barn-sundhedsydelserne;
 - g) at styrke og forbedre AVS-staternes kundskabsgrundlag og fremme og anvende en optimal praksis;
 - h) at forbedre lokalsamfunds evne til at deltage aktivt i forvaltningen af deres egen sundhed og styrke operationelle sundhedssystemer; og
 - i) at udrydde traditionelle adfærdsmønstre, der er skadelige for sundheden, f.eks. omskæring af kvinder.
116. De foranstaltninger, hvorved ovennævnte mål kan nås, skal integreres i uddannelsesprogrammerne og -projekterne samt i sundheds- og/eller jordudnyttelsesstrategierne, og de omfatter:
- a) oprettelse af statistiske og demografiske tjenester i AVS-staterne og/eller styrkelse af deres kapacitet på dette område, for at muliggøre indsamling af pålidelige data med henblik på udarbejdelse af befolknings- og familieplanlægningspolitikker og -strategier;
 - b) oplysning af offentligheden om befolkningsspørgsmål og -politikker;
 - c) udformning, iværksættelse og evaluering af relevante programmer og/eller projekter;
 - d) udformning og iværksættelse af politikker for frivillig familieplanlægning; og
 - e) uddannelse og videreuddannelse af det personale, som i AVS-staterne skal forberede og iværksætte befolkningspolitikker og -strategier inden for de forskellige sektorer.
117. Foranstaltningerne skal tage hensyn til de lokale kulturelle, sociale og økonomiske vilkår. De skal udformes og udføres i overensstemmelse med den politik og de projekter og programmer, som AVS-staterne har iværksat, og under overholdelse af de grundlæggende menneskerettigheder og det enkelte menneskes frie valg med hensyn til familiestørrelse og -planlægning.

118. Ved iværksættelsen af foranstaltningerne skal der især tages hensyn til samspillet mellem den demografiske politik og de øvrige relevante politikker. Kvindernes og de unges rolle inden for disse forskellige sociale og udviklingsmæssige områder betragtes som væsentlig.

119. Samarbejdet sigter på at nå følgende mål:

- at fremme fastlæggelsen og gennemførelsen af nationale befolkningspolitikker, der er integreret med sundhedspolitikkerne;
- at fremme udviklingen af systemer, metoder og midler, der muliggør en bred spredning af oplysninger; og
- at støtte udviklingen af tjenester, der udbreder familieplanlægningsmetoder og -midler.

120. Samarbejdet skal skabe et politisk, retligt og institutionelt miljø, der er fremmende for udvikling af familieplanlægning og valgfrihed med hensyn til antal børn. Det skal navnlig:

- opfordre til inddragelse af familieplanlægning i den politiske dialog med bistandsmodtagerne;
- yde faglig bistand for at bistå landene med at fastlægge en passende familieplanlægningspolitik og styrke den institutionelle og lokale forvaltningskapacitet på dette område;
- styrke forskning og uddannelse om familieplanlægning i Europa og i udviklingslandene. For at sikre, at familieplanlægningen gennemføres så effektivt som muligt, skal det prioriteres at:
 - gennemføre forskning på dette område, navnlig operationel forskning;
 - gennem en omfattende undervisnings- og uddannelsesindsats at styrke den tilgængelige fagkundskab på området både i Europa og i modtagerlandene;
 - at fremskynde udviklingen af familieplanlægnings- og reproduktive sundhedstjenester ved at lette deres integrering i eksisterende sundhedspolitikker;
 - at tilbyde mere hensigtsmæssig og bedre målrettet finansiel støtte og faglig bistand;
 - at koncentrere indsatsen: i betragtning af de knappe midler vil en for stor spredning af indsatsen skade effektiviteten. Det er derfor vigtigt at

opnå enighed om at koncentrere indsatsen både om geografiske områder og om bestemte typer familieplanlægningsprogrammer;

- at bistanden først og fremmest ydes til lande med høj befolkningstilvækst, som klart har udtrykt ønske om at gennemføre befolkningspolitikker; og
- at forbedre samordningen og komplementariteten med EU's medlemsstater og andre vigtige donorer.

3.6. Kulturel udvikling

121. Samarbejdet på det kulturelle område skal søge at bevare AVS-befolkningernes kulturelle arv og fremme deres kulturelle identitet for derigennem at øge deres evne til selv at fremme deres kultur og stimulere deres kreativitet samt tilskynde til tværkulturel dialog. Det kulturelle samarbejde skal også opmuntre lokalsamfund til at udfolde sig og er et meget vigtigt middel til sikring af økonomisk og social udvikling. Samarbejdet tager sigte på, ud fra ønsket om dialog, udveksling og gensidig berigelse og på grundlag af lighed, at skabe bedre forståelse og større solidaritet mellem regeringerne og befolkningerne i AVS-staterne på den ene side og mellem regeringerne og befolkningerne i AVS-staterne og EU på anden side.

122. I det kulturelle samarbejde mellem AVS-staterne og EU skal der tages hensyn til følgende:

- behovet for at tage hensyn til den kulturelle dimension (dvs. alle værdier, fremstillinger, tænkemåder og handlemåder) på de forskellige niveauer i udviklingssamarbejdet. Her betyder kultur alle de værdier og tænke- og handlemåder, der udgør et menneskeligt samfunds mere eller mindre synlige struktur. En sådan hensyntagen er en kompliceret og vanskelig opgave, også selv om den nødvendige viden findes (f.eks. hensyntagen til kvinders rolle). I konfliktramte lande ses det, at der tages hensyn til nogle af disse første forsoningsinitiativer;
- gensidig anerkendelse og fremme af AVS-landenes og EU-landenes kulturelle identiteter i en tværkulturel dialog; den gensidige berigelse af AVS-staternes og Fællesskabets befolkninger skal fremmes ved at øge bevidstheden om den indbyrdes afhængighed mellem folkeslag, der har forskellige kulturer;
- sikring og udvikling af den kulturelle arv og forøgelse af kapaciteten på dette område; den kulturelle arv er noget helt centralt i et folks identitet;
- adgang til markedet for AVS-landenes kulturprodukter, og navnlig for kulturindustrien.

123. Kulturens økonomiske betydning for AVS-landene skal understreges. Den vigtige rolle, som denne tertiære sektor allerede spiller i de vestlige økonomier, er et forvarsel om, hvad der vil ske om få år i de sydlige landes økonomier. På globalt plan vil musik- og filmindustrien være blandt de ti vigtigste industrisektorer.

124. For AVS-landene er kulturen i lige så høj grad en sektor, der skaber arbejdspladser og lokal udvikling, som en faktor, der integrerer deres økonomier i de globale økonomiske netværk. I disse lande er der opstået en aktiv økonomi omkring kulturindustrierne, navnlig musik- og kunstindustrien (især lokale stilarter). Den skal udvikles yderligere gennem en professionalisering af netværk og et mindstemål af juridisk sikkerhed med hensyn til ophavsretskrænkelser. En lignende økonomisk udfordring, omend af mindre omfang, findes inden for skulptur, film og teater.
125. De økonomiske muligheder er indirekte. Dette er navnlig tilfældet for den kulturelle arv, hvor restaurering kræver en økonomi anført af håndværks- og turistsektoren. Det er derfor nødvendigt at behandle spørgsmålet om en kulturel økonomi i hver enkelt sektor for sig.
126. For så vidt angår det kulturelle samarbejde skal initiativer med dette mål for øje derfor dække følgende områder:
- a) undersøgelser, forskning og aktioner vedrørende de kulturelle aspekter i forbindelse med hensyntagen til samarbejdets kulturelle dimension; og
 - b) undersøgelser, forskning og aktioner til styrkelse af AVS-befolkningernes kulturelle identitet og alle initiativer, der kan bidrage til den tværkulturelle dialog.

4. TEMATISKE OG TVÆRGÅENDE ANLIGGENDER

4.1. Kønsaspektet

127. Ved kønsaspektet forstås mænds og kvinders forskellige og indbyrdes forbundne roller, ansvarsområder og muligheder, som er kulturelt specifikke og socialt betingede, og som kan ændre sig gennem tiden, bl.a. som følge af politiske foranstaltninger. Kønsaspektet har afgørende betydning for opnåelsen af alle udviklingsmål.
128. De principper, der ligger til grund for samarbejdet, er:
- en analyse af kønsaspektet på makro-, meso- og mikroniveau skal integreres i udformningen og gennemførelsen af alle udviklingspolitikker og -foranstaltninger og i overvågningen og evalueringen;
 - både kvinder og mænd skal deltage i og drage fordel af udviklingsprocessen på lige vilkår;
 - en reduktion af ulighederne mellem kønnene er en prioritet for samfundet som helhed;
 - analyser af forskelle og uligheder mellem mænd og kvinder skal være et centralt kriterium ved vurderingen af udviklingspolitikkers og -foranstaltningers mål og resultater; og

- samarbejdet skal opmuntre og støtte ændringer i holdninger, strukturer og mekanismer på politisk, retligt, samfundsmæssigt og familiemæssigt plan for at mindske ulighederne mellem kønnene, og navnlig:
 - skal en politisk magtdeling og fuld og lige deltagelse i beslutningsprocessen fremmes på alle niveauer;
 - skal økonomisk selvstændighed og lige adgang til og kontrol med økonomiske ressourcer styrkes;
 - skal lige adgang til og kontrol over sociale udviklingsmuligheder fremmes.
129. Ved formuleringen af alle udviklingspolitikker skal der udtrykkelig tages hensyn til de generelle principper for et kønsfølsomt udviklingssamarbejde. Navnlig skal makroøkonomiske politikker, f.eks. vedrørende strukturløsning, tage behørigt hensyn til resultaterne af analyser på mikro- og mesoniveau og til den indbyrdes afhængighed mellem kvinders og mænds roller både ved produktion og ved genskabelse og opretholdelse af menneskelige ressourcer.
130. De generelle principper skal konstant tages i betragtning i al politisk dialog og alle forhandlinger med partnerlandene. Især skal den eksterne bistand opmuntre og støtte en revision af eksisterende politiske, retlige og administrative rammer, som tager hensyn til kønsaspektet.
131. På projekt-, program- og landestrategisk niveau skal den eksterne bistand sikre, at kønsaspektsanalysen ligger til grund for alle udviklingsforanstaltninger fra planlægnings- til evalueringsfasen (integrering). Desuden skal opmærksomheden være særlig rettet mod positive foranstaltninger, der behandler betydelige uligheder mellem kønnene.
132. Både integrering og positive foranstaltninger skal overvejes som supplerende strategier, der sigter mod at udnytte kvinders og mænds fulde udviklingspotentiale og give dem lige adgang til økonomiske, politiske og sociale udviklingsmuligheder, herunder på undervisnings- og sundhedsområdet.
133. Når der iværksættes særlige foranstaltninger for at mindske væsentlige uligheder mellem kvinder og mænd, skal disse være strukturelt knyttet til vigtige aktivitetssektorer, støttet af tilstrækkelige finansielle, tekniske og menneskelige ressourcer, tidsbegrænsede og med det klare perspektiv, at de skal knyttes til integreringsaktiviteter.
134. I udviklingsbistand, der ikke tager form af projekter, skal der gøres en indsats for at etablere de nødvendige forbindelser mellem mikro-, meso- og makroanalyserne, idet der rettes særlig opmærksomhed mod spørgsmål i forbindelse med kønsaspektet.

4.2. Miljø

135. I forbindelse med denne aftale udgør beskyttelse og bedre udnyttelse af miljøet og naturressourcerne, standsning af ødelæggelsen af jord- og skovrigdommene og akvatiske økosystemer, genoprettelse af den økologiske balance, beskyttelse af naturressourcerne samt bæredygtig udnyttelse af disse grundlæggende mål, som de berørte AVS-stater med støtte fra Fællesskabet bestræber sig på at nå med henblik på på kort sigt at forbedre levevilkårene for deres befolkninger og værne om de kommende generationers.
136. AVS-staterne og Fællesskabet erkender, at en række AVS-stater er truet i deres eksistens som følge af en hurtig forringelse af deres miljø, som lægger hindringer i vejen for enhver udviklingsindsats, specielt de højest prioriterede mål, som er afhjælpning af fattigdommen og integrering i verdensøkonomien. Kampen mod denne forringelse af miljøet og for bevarelsen af naturressourcerne udgør for mange AVS-stater et tvingende nødvendigt krav, som indebærer udformning og iværksættelse af nationale strategier for bæredygtig udvikling, der respekterer den økologiske balance.
137. Omfanget af miljøproblemet og af de midler, der skal iværksættes, betyder, at AVS/EF-samarbejdet skal gennemføres i forbindelse med en langsigtet helhedspolitik for bæredygtig udvikling, som AVS-staterne udformer og gennemfører på nationalt, regionalt og internationalt plan med international støtte.
138. Med henblik herpå skal samarbejdet prioritere:
- en systematisk fremgangsmåde, der vil sikre miljømæssig bæredygtighed i alle faser fra strategisk formulering, programidentifikation og gennemførelse til evaluering og på alle områder, herunder handel, regionalt samarbejde, makroøkonomiske og sektorspecifikke tilpasnings- og støtteprogrammer samt projekter gennemført af de forskellige aktører;
 - en præventiv metode på grundlag af forsigtighedsprincippet, der kan afbøde et programs eller en foranstaltnings negative miljøvirkninger;
 - en proaktiv fremgangsmåde, der søger og inddrager muligheder som følge af miljøforbedringer i alle programmer eller foranstaltninger;
 - en metode, der går på tværs af sektorerne, og som tager hensyn til såvel de direkte som de indirekte følger af de iværksatte foranstaltninger; og
 - en omkostningseffektiv metode, der fremmer hensigtsmæssige regulatoriske og markedsbaserede politiske instrumenter, som lægger vægt på princippet om, at forureneren betaler.
139. En effektiv integrering af miljøet i alle områder af AVS/EU-samarbejdet vil kræve en betydelig forbedring af den eksisterende kapacitet i AVS-landene. Hvor det er nødvendigt, skal der identificeres passende foranstaltninger, der kan bistå gennemførelsen af multilaterale miljøaftaler, støtte udformningen og håndhævelsen af

miljøpolitikker, styrke de relevante institutioner og opbygge kapaciteten til en effektiv behandling af miljøspørgsmål i AVS-landenes offentlige og private sektor og civile samfund. Ved udarbejdelsen af landestrategier og vejledende programmer skal der rettes en særlig opmærksomhed mod de internationale forpligtelser i henhold til multilaterale miljøaftaler, f.eks. konventionen om bekæmpelse af ørkendannelse, konventionen om biologisk diversitet og rammekonventionen om klimaændringer, mod de indenlandske miljøpolitikker og mod de relevante institutionelle rammer i AVS-landene.

140. Beskyttelsen af miljøet og naturressourcerne nødvendiggør en samlet strategi, der omfatter den sociale og kulturelle dimension. Hensyntagen til denne specifikke dimension nødvendiggør, at der i projekterne og programmerne indgår egnede foranstaltninger vedrørende uddannelse, undervisning, oplysning og forskning.
141. Der udarbejdes og iværksættes om og når nødvendigt samarbejdsinstrumenter, som er tilpasset denne problematik.
142. For effektivt at støtte denne reelle hensyntagen til miljøet udarbejdes der fysiske fortegnelser, så vidt muligt med talangivelser.
143. Alt efter behov skal der benyttes såvel kvalitative som kvantitative kriterier. Til vurdering af de foreslåede foranstaltningers økologiske bæredygtighed anvendes der, uanset foranstaltningernes omfang, fortegnelser, som er godkendt i fællesskab, over de elementer, der skal tages hensyn til. Efter behov foretages der strategiske miljøvurderinger eller miljøkonsekvensanalyser.
144. Gennemførelsen af disse instrumenter skal sikre, at:
 - de nødvendige afhjælpende foranstaltninger udarbejdes, hvis der forudses negative konsekvenser for miljøet; og
 - at muligheder for forbedringer af miljøet tages i betragtning på et tidligt tidspunkt under forberedelsen af det foreslåede projekt eller program, så det kan iværksættes i henhold til den planlagte tidsplan, selv om der sker forbedringer med hensyn til en bæredygtig forvaltning af miljø- og naturressourcerne.
145. Parterne ønsker en reel beskyttelse og en effektiv forvaltning af miljøet og naturressourcerne og finder, at alle de områder af AVS/EF-samarbejdet, der er omfattet af denne aftale, må analyseres og vurderes systematisk i dette perspektiv.
146. På denne baggrund støtter Fællesskabet de bestræbelser, der udfoldes af AVS-staterne på nationalt, regionalt og internationalt plan, samt foranstaltninger, som mellemstatslige og ikke-statslige organisationer iværksætter til fremme af nationale og mellemstatslige politikker og prioriteter. I erkendelse af, at mange miljøproblemer problemer i forbindelse med forvaltning af naturressourcer (bl.a. vand) har regionale aspekter, der ikke kan behandles effektivt på nationalt niveau, skal der lægges særlig vægt på miljøbeskyttelsesprogrammer i forbindelse med den regionale planlægning. Af

hensyn til behandlingen af udviklingsprojekters og -programmers grænseoverskridende konsekvenser for miljøet er det vigtigt, at der er komplementaritet mellem nationale og regionale vejledende programmer.

147. Parterne erkender hensigtsmæssigheden af ved hjælp af de konsultationsmekanismer, der er fastsat i aftalen, at drøfte større økologiske risici, der vedrører enten jorden som helhed (såsom drivhuseffekten, nedbrydningen af ozonlaget, de tropiske skoves forsvinden, misbrug af vandressourcer osv.) eller mere specifikke områder, og som er en følge af anvendelsen af industrielle teknologier (forurening, sundhedsrisici, industrielle risici osv.). Begge parter kan anmode om sådanne konsultationer, dersom disse risici vil kunne berøre de kontraherende parter konkret, og formålet hermed vil være at vurdere mulighederne for fælles aktioner i henhold til aftalens bestemmelser. Konsultationerne kan eventuelt ligeledes åbne mulighed for at udveksle synspunkter, inden der indledes drøftelser om disse spørgsmål i de relevante internationale fora.

4.3. Udvikling af institutioner og styrkelse af kapacitet

148. Samarbejdet om udvikling af institutioner og styrkelse af kapacitet vedrører støtte til AVS-staternes indsats på fire områder, hvortil der ydes bistand fra Fællesskabet:

- fremme og styrkelse af respekten for menneskerettighederne, de demokratiske principper, retsstatsprincippet og princippet om gennemsigtig og ansvarlig ledelse og forvaltning i alle offentlige institutioner (herunder bekæmpelse af korruption): støtte til udvikling og styrkelse af strukturer, institutioner og procedurer;
- styrkelse af offentlige institutioners kapacitet og af den offentlige sektors effektivitet som en positiv udviklings- og vækstfaktor samt styrkelse af de statslige tjenesters effektivitet: støtte til reformer af retsvæsenet og den offentlige sektor, herunder rationalisering og modernisering; decentralisering;
- genskabelse eller forbedring af kapaciteten i offentlige sektorer af stor betydning og i institutioner, som er nødvendige for, at markedsøkonomiske samfund kan fungere optimalt; og
- udvikling af kapaciteten hos (nye) ikke-statslige aktører og styrkelse af strukturer og mekanismer for informationsudveksling, dialog og konsultation mellem ikke-statslige aktører og de nationale myndigheder.

149. Støtten og bistanden til at etablere, reformere eller forbedre strukturer, institutioner og mekanismer, der medvirker til at øge respekten for menneskerettighederne, retsstatsprincippet, de demokratiske principper og god regeringsskik, omfatter:

- støtte til udarbejdelse og styrkelse af klare regler udtrykt i relevante forfatningsmæssige, lovgivningsmæssige og regulatoriske ordninger, herunder gennemsigtige anvendelses- og overvågningsmekanismer;

- støtte til reformer af valgordninger og deres rette funktion og til forvaltning af valg handlinger og valgprocedurer på nationalt og lokalt niveau; støtte til oprettelse af institutionaliserede mekanismer for høring af befolkningen (f.eks. folkeafstemninger);
- styrkelse af kapaciteten (institutionel og personlig viden og færdigheder samt kapaciteten i forbindelse med organisation, planlægning, gennemførelse og overvågning) hos relevante nye og eksisterende offentlige og ikke-statslige institutioner og organisationer gennem tilvejebringelse af faglig bistand, uddannelse og information og med særlig fokus på internationale aftaler om og standarder for menneskerettigheder, på demokratiske systemer og beslutningsprocedurer og på gennemsigtig og ansvarlig forvaltning af offentlige midler, der overholder retsstatsprincippet;
- støtte til at styrke institutioners kapacitet i forbindelse med indhentning af statistiske oplysninger til kontrolformål og dermed forbundne mekanismer i henhold til internationalt sammenlignelige standarder;
- støtte til relevante uddannelsesinstitutioners (forvaltningshøjskoler, politiskoler, juristsammenslutninger osv.) multiplikatoreffekt;
- støtte til en forbedret adgang til domstolene gennem bistand til ombudsmandsinstitutioner og relevant oplysning af offentligheden;
- støtte til en forbedring af uafhængige mediers rolle og kapacitet samt af journalisters faglige færdigheder gennem uddannelse;
- støtte til institutionelle reformer og adfærdsregler i den offentlige forvaltning med henblik på at øge gennemsigtigheden og ansvarligheden i forbindelse med forvaltningen af offentlige midler; og
- styrkelse af institutioner (offentlige anklagere, antikorrupsionskommissioner osv.) og mekanismer, der offentligt overvåger og regelmæssigt aflægger rapport om myndighedernes præstationer på nationalt og lokalt plan med henblik på bekæmpelse og retsforfølgelse af korruption og bestikkelse.

150. Der ydes resultatsbaseret støtte til at styrke offentlige institutioners kapacitet og effektivitet i forbindelse med tilvejebringelsen af offentlige tjenesteydelser:

- gennem støtte til organisatoriske og funktionelle reformer af den offentlige tjeneste med henblik på at modernisere og forbedre dens effektivitet;
- gennem støtte til retlige og juridiske reformer og til modernisering af retsvæsenet, herunder modernisering af forvaltningen og faglig uddannelse af dommere;

- styrkelse af den offentlige finansforvaltning gennem støtte til indførelse af et gennemsigtigt organisatorisk system, der fastlægger ansvarsområder, regler og gensidige kontrolmekanismer, herunder tilvejebringelse af relevante færdigheder på alle ansvarsniveauer;
- støtte og faglig bistand til fremskyndelse af reformer i bank- og finanssektoren;
- gennem bistand (reformer, færdigheder) til forbedring af forvaltningen af offentlige aktiver og reform af procedurerne for offentlige indkøb; og
- gennem bistand til gennemførelse af politisk, administrativ, økonomisk og finansiell decentralisering.

151. Genskabelse eller forbedring af kapaciteten i offentlige sektorer af stor betydning og i institutioner, som er nødvendige for, at markedsøkonomiske samfund kan fungere optimalt, navnlig gennem bistand (faglig bistand, uddannelse) til:

- at opbygge den nødvendige lovgivnings- og reguleringskapacitet til at styre en markedsøkonomi, herunder konkurrence- og forbrugerpolitik;
- at forbedre kapaciteten til at analysere, planlægge, udforme og gennemføre politikker, særlig på det økonomiske, sociale, miljømæssige område og inden for forskning, videnskab og teknologi og innovation;
- at modernisere, styrke og reformere finans- og valutainstitutionerne og forbedre procedurer;
- at opbygge kapaciteten på lokalt og kommunalt plan til effektivt at føre en decentral politik og til at inddrage befolkningen i udviklingsprocessen; og
- at udvikle kapaciteten på vigtige områder, såsom internationale forhandling og forvaltning samt samordning af den eksterne bistand.

152. Der skal ydes støtte (gennem faglig bistand, uddannelse osv.) til udvikling af ikke-statslige aktørers kapacitet og til styrkelse af strukturerne for informationsudveksling, dialog og konsultation mellem disse aktører og de nationale myndigheder for så vidt angår alle områder, sektorer og niveauer.

153. Fællesskabet skal i sine bistandindsats øge brugen af lokal ekspertise.

5. HANDELSANLIGGENDER

154. Følgende områder nævnes af fuldstændighedshensyn; der vil efter behov blive udarbejdet specifikke tekster på anmodning fra Ministerrådet.

5.1. Konkurrencepolitik

155. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

5.2. Beskyttelse af intellektuel ejendomsret

156. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

5.3. Standardisering og certificering

157. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

5.4. Sundhedsmæssige og plantesundhedsmæssige foranstaltninger

158. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

5.5. Handel og miljø

159. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

5.6. Handel og arbejdsstandarder

160. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

5.7. Forbrugerpolitik og beskyttelse af forbrugernes sundhed

161. Nævnt af fuldstændighedshensyn.

6. PARTNERSKABETS AKTØRER

162. Samarbejdet skal fremme en fremgangsmåde, der inddrager de berørte parter og anerkender statslige og ikke-statslige aktørers komplementære roller og de bidrag, som de yder til samarbejdsstrategierne. Der skal udarbejdes en oversigt over de bedste fremgangsmåder i forbindelse med ikke-statslige aktørers deltagelse og decentraliseret samarbejde, som regelmæssigt skal ajourføres af hensyn til dette dokument.

6.1. Orientering og høring af ikke-statslige aktører

163. Inden for rammerne af AVS/EU-samarbejdsstrategierne orienteres og høres ikke-statslige aktører i henhold til bestemmelserne i aftalen. Samarbejdet på dette område skal styres af følgende principper:

- høring og demokrati er indbyrdes forbundet;
- udviklingsstrategierne tilhører de berørte lande og befolkninger;
- større deltagelse af et aktivt og organiseret civilt samfund og den private sektor i udviklingsprocessen, navnlig på områder der vedrører eller direkte påvirker de pågældende aktører, eller hvor de har specifik kompetence; og
- initiativer skal tages af ikke-statslige aktører.

164. Med henblik på at drage fuld fordel af partnerskabsaftalen skal samarbejdet opmuntre og lette ikke-statslige aktørers bestræbelser på såvel nationalt som regionalt plan for at vurdere deres behov og udarbejde forslag til kapacitetsskabelsesprogrammer, der skal:

- a) udvikle deres kapacitet til at organisere og strukturere sig selv gennem:
- opgørelser over og vurderinger af eksisterende mekanismer og strukturer;
 - udvikling af hensigtsmæssige informations- og kommunikationsnet på nationalt og regionalt plan; og
 - udveksling af erfaringer.
- b) udvikle specifikke kompetencer, så de kan analysere økonomiske og sociale spørgsmål og stille forslag til politiske retningslinjer, med særlig vægt på kapaciteten til at:
- identificere forhindringer for erhvervsudvikling, konkurrencedygtighed, skabelse af arbejdspladser, sociale behov og nødvendige reformer af regler og administrative forhold;
 - udarbejde forslag til projekter og programmer;
 - udvikle forhandlingsevner;
 - udvikle personalets kompetence hos repræsentative organisationer og deres medlemmer.

165. På informationsområdet skal samarbejdet omfatte følgende aspekter:

- orientering af ikke-statslige aktører om den samlede partnerskabsaftale, om programmeringsdialogen med regeringen, om landestøttestrategierne og om fremgangsmåderne for adgang til finansielle midler;
- lettelse af dialogen mellem ikke-statslige aktører i AVS-staterne og mellem disse samt mellem repræsentanter for AVS og EU/EF;
- opmuntring af aktiviteterne i eksisterende strukturer for lettelse af samarbejdet, såsom EF's Økonomiske og Sociale Udvalgs AVS/EF-opfølgingsudvalg, AVS-erhvervsforumet, AVS-civilsamfundsforumet og AVS-lokalforvaltningsforumet, og i denne forbindelse støtte til samarbejde med internationale organisationer og organer såsom ILO og UNICEF og mellem NGO-partnere i AVS-landene og EU; og

- præcisering og styrkelse af EU-delegationernes rolle, især ved at udpege et kontaktpunkt med ansvar for forbindelserne med ikke-statslige aktører, herunder adgang til information, teknisk rådgivning og lettelse af dialog.

166. Vedrørende høring skal der skelnes mellem:

- høringer vedrørende demokratiske principper (der finder sted i henhold til de institutionelle procedurer, der er fastsat i aftalen/gennem den politiske dialog/Ministerrådets og Den Blandede Parlamentariske Forsamlings rolle); og
- høring inden for rammerne af landeudviklingsstrategierne, der behandles gennem den revisionsordning, der er forudset i den programmeringsproces, som er fastsat i aftalen (landestøttestrategier), og gennem AVS-repræsentanternes rapporter til medlemmer af AVS/EU-opfølgingsudvalget.

167. For så vidt angår høring om udviklingsstrategier skal samarbejdet lette udarbejdelsen af passende og fleksible ordninger for dialog mellem regeringen og ikke-statslige aktører med henblik på:

- at udbrede oplysninger om landeudviklingsstrategien, landestøttestrategien og sektorstrategierne;
- at etablere en struktureret dialog om udviklingspolitikker, herunder handelspolitik, makroøkonomisk politik, økonomiske og sociale regler og sektorpolitikker; og
- at sikre, at ikke-statslige aktører i tilstrækkelig grad inddrages i den procedure, der fører til fastlæggelse af AVS/EU-landestrategier og sektorprioriteter, alt efter det enkelte lands individuelle situation.

6.2. Decentraliseret samarbejde

168. Decentraliseret samarbejde er frem for alt en anden fremgangsmåde, der placerer aktørerne selv (i al deres forskellighed) centralt i samarbejdsprocessen.

169. Aktørerne i det decentraliserede samarbejde skal omfatte lokale myndigheder, lokale sammenslutninger og grupper, offentlige servicestrukturer, strukturer der støtter udvikling samt sammenslutninger og netværk af private erhvervsdrivende. Listen over mulige aktører er med vilje ladet åben for at opmuntre til initiativer fra forskellige sektorer i et pluralistisk civilt samfund.

170. Det decentraliserede samarbejde er baseret på fem hovedelementer:

- en aktiv deltagelse ("ansvarliggørelse") af alle former for aktører;
- samarbejde og komplementaritet mellem de forskellige aktører (med henblik på at sikre sammenhængen mellem forskellige aktørers initiativer inden for en programmeringsmæssig fremgangsmåde);

- decentral forvaltning (nærhedsprincippet);
- vedtagelse af en metodisk fremgangsmåde, hvor varighed er et afgørende element;
- prioritering af kapacitetsopbygning og institutionel udvikling.

171. De decentrale samarbejdsprogrammer er navnlig tænkt:

- som støtte til decentraliseringsprocessen og med sigte på etablering af legitime og effektive lokale forvaltningssystemer;
- som støtte til lokale udviklingsinitiativer; og
- som støtte til den politiske og sociale dialog med henblik på at sikre den videre deltagelse af lokale aktører i udarbejdelsen af politikker og programmer.